

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Гуманітарно-правовий факультет

Кафедра психології

Кваліфікаційна робота

(тип кваліфікаційної роботи)

Магістр

(освітнійступінь)

на тему «Структурні особливості Я-концепції підлітків, які є активними користувачами соціальної мережі "ТікТок"»

ХАІ.704.7-96п1/2.22В.053.201-9/20-7 КР

Виконав: здобувачка б курсу групи №7-96п1/2
Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

(код та найменування)

Спеціальність 053 Психологія

(код та найменування)

Освітня програма «Психологічне консультування та психотерапія»

(найменування)

Ланевська М.Є

(прізвище та ініціали здобувачки)

Керівник: доц. Калайтан Н. Л.

(прізвище та ініціали)

Рецензент: Фролова Є. В.

(прізвище та ініціали)

Харків – 2022

**Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»**

Факультет Гуманітарно-правовий факультет

Кафедра психології

Рівень вищої освіти другий магістерський

Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
(код і найменування)

Спеціальність 053 «Психологія»
(код і найменування)

Освітня програма «Психологічне консультування та психотерапія
(найменування)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

Ю. І. Гулий
(ініціали та прізвище)

(підпис)

«06» жовтня 2021 р.

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ**

Ланевській Марії Євгеніївні

(прізвище, ім'я та по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи «Структурні особливості Я-концепції підлітків, які є активними користувачами соціальної мережі "ТікТок"»

керівник кваліфікаційної роботи Калайтан Наталя Леонтіївна, к.псих.н.,
доцент кафедри 704

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом Університету №28-уч від «11»січня 2022 року.

2. Термін подання здобувачем кваліфікаційної роботи «10» лютого 2022 р.

3. Вихідні дані до роботи визначити структурні особливості Я-концепції
підлітків, які є активними користувачами соціальної мережі ТікТок

4. Зміст пояснювальної записки (перелік завдань, які потрібно розв'язати) _____

1)Здійснити теоретичний аналіз наукових джерел із проблеми дослідження.

2)Визначити особливості самооцінки підлітків, що є активними користувачами
додатку ТікТок.

3)Визначити особливості самоставлення у підлітків, що є активними
користувачами додатку ТікТок.

4)Визначити особливості стратегій самопрезентації підлітків, що є активними
користувачами додатку ТікТок.

5)Встановити структурну організацію Я-концепції у підлітків, що є активними
користувачами додатку ТікТок.

5. Перелік графічного матеріалу: _____

Рис. – 5 _____

Табл. – 4 _____

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Калайтан Н.Л., доц. каф. 704.	11.10. 21-	15.10. 21
2	Калайтан Н.Л., доц. каф. 704.	18.10. 21-	23.10. 21
3	Калайтан Н.Л., доц. каф. 704.	15.11. 21-	22.11. 21

Нормоконтроль _____
(підпис)

С. В. Кузьміна
(ініціали та прізвище)

«10» лютого 2022 р.

7. Дата видачі завдання «06» жовтня 2021 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів кваліфікаційної роботи	Примітка
1.	Затвердження теми, мети та завдань дипломної роботи	06.10.21-07.10. 21	
2.	Складання плану роботи	08.10. 20-10.10. 21	
3.	Аналіз літературних джерел. Написання першого розділу дипломної роботи	11.10. 21-15.11. 21	
4.	Визначення психодіагностичного інструментарія для проведення практичної частини дослідження . Написання другого розділу дипломної роботи.	18.11. 21-23.11. 21	
5.	Проведення практичної частини дослідження.	24.11. 21-07.12. 21	
6.	Статистична обробка отриманих даних.	08.12. 21-12.12. 21	
7.	Написання третього розділу дипломної роботи.	15.12. 21-22.12. 21	
8.	Написання загальних висновків. Оформлення списку використаних літературних джерел, додадку(ків) та змісту.	23.12. 21–02.02. 22	
9.	Передзахист.	03.02.2022	
10.	Внесення коректив до тесту дипломної роботи.	26.01. 22-03.02. 22	
11.	Оформлення та підписання відповідної документації.	06.02. 22-08.02. 22	
12.	Підготовка електронної презентації та тексту доповіді.	08.02. 22-09.02. 22	

13.	Строк подання студентом роботи на кафедру.	10 .02. 22	
14.	Захист.	15-17.02. 22	

Здобувач _____ Ланевська М.Є.

(підпис)

(ініціали та прізвище)

Керівник кваліфікаційної роботи

_____ Калайтан Н.Л.

(підпис) (ініціали та прізвище)

Реферат

Дипломна робота 46 с., 4 табл., 5 рис., 5 дод., 30 джерел

Ключові слова: Я-КОНЦЕПЦІЯ, СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ Я-КОНЦЕПЦІЇ ПІДЛІТКІВ, САМООЦІНКА, САМОСТАВЛЕННЯ, САМОПРЕЗЕНТАЦІЯ

Об'єкт дослідження – Я-концепція у підлітковому віці. Предмет дослідження – структурні особливості Я-концепції у підлітків, що є активними користувачами додатку TikTok. Мета дослідження – виявити структурні особливості Я-концепції у підлітків, що є активними користувачами додатку TikTok. Методи дослідження: теоретичний аналіз наукових джерел, тестування 60 здобувачів середньої освіти, методи математично-статистичної обробки даних. На підставі проведеного дослідження було зроблено висновки. Було визначено, що «рівень домагань» та «рівень самооцінки» у підлітків, що є активними користувачами додатку TikTok, знаходяться на середньому рівні. Усі показники самоствавлення, а саме: «внутрішня чесність», «самовпевненість», «самокерівництво», «самовідношення», «самоцінність», «самоприйняття», «самоприв'язаність», «внутрішня конфліктність», «самозвинувачення» – знаходяться на середньому рівні в групі підлітків, які є активними користувачами додатку TikTok, окрім показника «внутрішня чесність». Значущих відмінностей в особливостях самопрезентації у підлітків обох груп дослідження не було встановлено.

Abstract

Diploma thesis 46 pages, 4 tables, 5 pictures, 5 appendices, 30 sources

Key words: SELF-CONCEPT, STRUCTURAL FEATURES OF ADOLESCENTS 'SELF-CONCEPTS, SELF-ESTEEM, SELF-ASSESSMENT, SELF-PRESENTATION

Object of research – I-concept in adolescence. The subject of the research is the structural features of the self-concept of adolescents who are active users of the TikTok application. The purpose of the research is to reveal the structural features of the self-concept in adolescents who are active users of the TikTok application. Research methods: theoretical analysis of scientific sources, testing of 60 applicants for secondary education, methods of mathematical and statistical data processing. Based on the study, some conclusions were drawn. It was determined that the «level of harassment» and «level of self-esteem» in adolescents who are active users of the TikTok application are at an average level. All indicators of self-esteem, namely: «internal honesty», «self-confidence», «self-management», «self-attitude», «self-worth», «self-acceptance», «self-attachment», «internal conflict», «self-blame» – are on average levels in the group of adolescents who are active users of the TikTok application, except for the indicator «internal honesty». No significant differences in the characteristics of self-presentation in adolescents of both study groups were found.

Реферат

Дипломная работа 46 с., 4 табл., 5 рис., 5 доп., 30 источников

Ключевые слова: Я-КОНЦЕПЦИЯ, СТРУКТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ Я-КОНЦЕПЦИИ ПОДРОСТКОВ, САМООЦЕНКА, САМООТНОШЕНИЕ, САМОПРЕЗЕНТАЦИЯ

Объект исследования – Я-концепция в подростковом возрасте. Предмет исследования – структурные особенности Я-концепции у подростков, которые являются активными пользователями приложения TikTok. Цель исследования – выявить структурные особенности Я-концепции у подростков, которые являются активными пользователями приложения TikTok. Методы исследования: теоретический анализ научных источников, тестирование 60 испытуемых, которые получают среднее образование, методы математически-статистической обработки данных. На основании проведенного исследования были получены выводы. Было определено, что «уровень притязаний» и «уровень самооценки» у подростков, которые являются активными пользователями приложения TikTok, находятся на среднем уровне. Все показатели самоотношения, а именно: «внутренняя честность», «самоуверенность», «саморуководство», «самоотношение», «самоценность», «самопринятие», «самопривязанность», «внутренняя конфликтность», «самообвинение» – находятся на среднем уровне в группе подростков, которые являются активными пользователями приложения TikTok, кроме показателя «внутренняя честность». Значимых отличий в особенностях самопрезентации у подростков в обеих группах исследования не было установлено.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ФОРМУВАННІ Я-КОНЦЕПЦІЇ ПІДЛІТКІВ	5
1.1 Теоретичні підходи до розуміння поняття Я-концепції особистості.....	5
1.2 Чинники формування Я-концепції особистості	12
1.3 Соціальні мережі як чинник формування Я-концепції в підлітковому віці	16
РОЗДІЛ 2 ПРОЦЕДУРА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	21
2.1 Характеристика вибірки.....	21
2.2 Характеристика методів дослідження.....	22
РОЗДІЛ 3 РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ Я-КОНЦЕПЦІЇ ПІДЛІТКІВ, ЯКІ Є АКТИВНИМИ КОРИСТУВАЧАМИ ДОДАТКУ ТІКТОК	26
3.1 Особливості самооцінки підлітків, що є активними користувачами додатку TikTok	26
3.2 Особливості самоставлення у підлітків, що є активними користувачами додатку TikTok	29
3.3 Особливості стратегій самопрезентації підлітків, що є активними користувачами додатку TikTok.....	35
3.4 Структурна організація Я-концепції у підлітків, що є активними користувачами додатку TikTok	38
ВИСНОВКИ.....	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	44
ДОДАТКИ.....	47

ВСТУП

Актуальність дослідження. На сьогоднішній день Інтернет є невід'ємною частиною життя людини. Завдяки розвитку сучасних інформаційних та цифрових технологій соціальні комунікації отримала нові можливості та форми для реалізації, зокрема завдяки появі соціальних мереж. Сучасні соціальні мережі мають безліч можливостей для реалізації соціальних потреб у спілкуванні, самопрезентації, підтвердженні та схвалюванні завдяки різноманітним засобам комунікації з використанням текстових повідомлень, фото-, відео-, аудіоконтенту, системи оцінювання та заохочення з боку підписників (А.А. Ніколаєва, Т.С. Павлова). В той же час дослідники (Liu & Baumeister) відмічають низку негативних наслідків поширення соціальних мереж, а саме зниження самооцінки, поява негативних емоцій, зниження задоволеністю життя. Соціальні мережі з часом відіграють все більш важливу роль у процесі соціалізації особистості, що зменшує важливість ролі сім'ї, школи та друзів у житті людини (С.З. Магомедова, Р.Ш. Камілова).

Сервіс ТікТок є одним із найпопулярніших мобільних додатків серед сучасних підлітків завдяки різноманітному відеоконтенту, який виконує не тільки розважальну функцію, а є засобом самопрезентації, джерелом нової інформації та прикладів для наслідування. Оскільки у підлітковому віці активно формується самосвідомість, виробляється власна незалежна система еталонів самооцінювання та самоствавлення, завдяки чому поступово формується Я-концепція (Б. Г. Ананьєв), важливим є розуміння комплексу соціально-психологічних чинників, які зумовлюють цей процес. В зв'язку з цим актуальним питанням стає дослідження ролі сучасних соціальних мереж та додатків (на прикладі сервісу ТікТок) в формуванні Я-концепції у сучасних підлітків.

Об'єкт дослідження – Я-концепція у підлітковому віці.

Предмет дослідження – структурні особливості Я-концепції у підлітків, що є активними користувачами додатку TikTok.

Мета дослідження – виявити структурні особливості Я-концепції у підлітків, що є активними користувачами додатку TikTok.

Для досягнення мети поставлені наступні **завдання**:

1. Провести теоретичний аналіз з проблеми дослідження
2. Визначити особливості самооцінки підлітків, що є активними користувачами додатку TikTok.
3. Визначити особливості самоставлення у підлітків, що є активними користувачами додатку TikTok.
4. Визначити особливості стратегій самопрезентації підлітків, що є активними користувачами додатку TikTok.
5. Встановити структурну організацію Я-концепції у підлітків, що є активними користувачами додатку TikTok.

Для досягнення поставлених завдань були використані наступні групи

методів:

1. Теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми дослідження.
2. Психодіагностичний: анкета «Виявлення активності» для виміру активності; методика Дембо-Рубінштейна для виміру самооцінки; тест Куна «Хто Я?»; методика дослідження самоставлення (МДС) С.Р. Пантелєєв; методика «Стратегії самопрезентації» І. П. Шкуратової.
3. Методи математико-статистичної обробки даних: U-критерій Манна-Уїтні для незалежних вибірок, критерій кутового перетворення Фішера, факторний аналіз (метод головних компонент, обертання Varimax).

В дослідженні взяли участь 60 осіб віком від 15 до 17 року народження, які є здобувачами середньої освіти Куп'янського ліцею №2 Куп'янської міської ради Харківської області, м. Куп'янськ.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ФОРМУВАННІ Я-КОНЦЕПЦІЇ ПІДЛІТКІВ.

1.1. Теоретичні підходи до розуміння поняття Я-концепції особистості

Центром Я–концепції, тобто, узагальнених уявлень про себе, є самооцінка, яка може бути адекватною, тобто, відповідною істинним якостям, схильностям та здібностям людини, так і неадекватною — завищеною чи заниженою. Самооцінка являє собою систему, пов'язану з усіма сферами психіки та діяльності людини, вона може бути частково неусвідомленою, у всякому разі, у певний момент часу, однак завжди існує можливість її повної представленості у свідомості за бажанням суб'єкта. З самооцінкою пов'язаний і рівень домагань, що показує, які галузі діяльності, які якості людина вважає для себе пріоритетними, а у яких немає високих претензій. Отже, самооцінка універсальна, тоді як рівень претензій є окремим випадком її прояви у конкретній області [6].

За словами А. А. Налчаджяна, «Я-концепція» та «Самосвідомість» є синонімами [17]. Є. Т. Соколова та Ф. Патакі інтерпретують «Образ Я» як установче утворення, яке містить у собі 3 компоненти: когнітивний, поведінковий та афективний [22, 16].

В. С. Агапов вважав, що поняття «Образ Я», «Я-концепція» та «Самосвідомість» - несумісні. Тому що «Образ Я» має цілісне, але часткове уявлення щодо об'єкту, а «Я-концепція» - це підсумковий продукт самосвідомості, свідомого та несвідомого [1]. В. С. Агапов разом з С. Т. Джанер`яном проводили аналіз дефініцій «Я-концепції» [7].

За психологічним словником А. В. Петровського і М.Г. Ярошевського, Я-концепція є відносно стійкою, усвідомленою більшою чи меншою мірою системою уявлень індивіда про себе, на основі якої він будує свою взаємодію

з іншими людьми, а також відноситься до себе. Я–концепція є цілісним образом Я, хоч і позбавленим внутрішніх протиріч. Цей образ Я виступає як установка стосовно себе і включає такі компоненти:

- Оцінно-вольовий – прагнення завоювати повагу, підвищити свою самооцінку та ін.;
- Емоційний – самознищення, самоповага та ін.;
- Когнітивний – образ своєї зовнішності, соціальної значимості, образ своїх якостей та ін. [18].

В. Зеньковський розглядав генезис самосвідомості у єдності зі становленням соціальної свідомості [9].

За словами А. Н. Леонтьєва, самосвідомість – це «продукт» становлення людини як особистості. Як тільки виникає питання про те, до якої реальності відноситься те, що ми знаємо про себе і чи все це відноситься до цієї реальності, виникає психологічна проблема. Таким чином, аналіз свідомості та діяльності призводить до розгляду людського «Я» як взаємозв'язку людей у суспільстві, який є включеним до загальної системи [14].

За В. Джеймсом існують 2 аспекти усвідомлення людиною самої себе. Перший – це Я – зміст (сукупність якостей, умінь описати себе). А другий – Я – процес (опис себе зараз).

На основі цих двох аспектів Р. Бернс висунув своє визначення Я–концепції, а також розробив її структурні елементи. Я–концепція – це сукупність всіх представників індивіда про себе, що пов'язана з їх оцінкою. Поняттям «Образ Я» чи «Картина Я» часто називають описову складову Я–концепції. Поняттям «Самооцінка» чи «Прийняття себе» називають складову, що пов'язана із ставленням до себе або до окремих своїх якостей. Я–концепція визначає і те, що являє собою індивід, і його можливості розвитку в майбутньому, те, як він дивиться на свій діяльний початок, і те, що він про себе думає.

Стосовно Я-концепції є 3 установки:

- 1) Я – це уявлення індивіда про себе;
- 2) самооцінка – це афективна оцінка цього уявлення, яка може мати різну інтенсивність, оскільки конкретні риси образу Я можуть викликати більш менш сильні емоції, пов'язані з їх прийняттям або засудженням;
- 3) потенційна поведінкова реакція, тобто конкретні дії, які можуть бути викликані чином Я і самооцінкою [3].

Я-концепція об'єднує у собі і психологічний простір особистості і образ Я [27].

Такі вчені, як Кулі і Мід, почали вивчати концепцію самосвідомості з погляду соціології на початку ХХ століття. Ця течія називалася «соціальною взаємодією». Поведінка людини розглядалася із соціально орієнтованої позиції як зовнішній прояв її внутрішнього світу в практичному житті — повсякденній міжособистісній взаємодії.

Створення основ символічного інтеракціонізму пов'язане з представниками школи Чикаго. У. Джеймс розробляв концепцію особистісного Я, що розглядається в контексті самопізнання, та гіпотезу про двоїсту природу інтегрального Я (Self) = Я (I) – свідоме + Я – як об'єкт (Me). Ч. Кулі запропонував теорію «дзеркального-Я», що виникає на основі символічного спілкування індивіда з різноманітними первинними групами, членом яких він є: це уявлення індивіда про те, що думають про нього інші.

Проте насамперед сучасний символічний інтеракціонізм пов'язують з ім'ям Дж. Міда. Його вчення було викладено у книзі «Свідомість, самість та суспільство», що була видана посмертно Г. Блумером, який останній визначив поняттям «символічний інтеракціонізм».

Розділяючи загалом концепцію «дзеркального Я», Мід вважав, що становлення людського Я як цілісного психічного явища є соціальний процес, що відбувається «всередині» індивіда. У його рамках таки виникають виділені Джеймсом Я - свідоме і Я - як об'єкт. Однак Мід ці дві сторони цілісності особистісного Я трактує по-своєму. Він вважав, що Я - це несвідома, імпульсивно невпорядкована тенденція психічного життя. Будь-

яка поведінка починається як імпульсивно-реагує Я, але далі розвивається і закінчується як Ме - частина суспільства, зважаючи на вплив соціокультурних факторів. Ме - це сукупність інтерналізованих установок інших, тобто його утворюють засвоєні людиною значення (установки та цінності). Ме - спрямовує Я в певні рамки, і їхня сукупність утворює власне особистісне, інтегральне Я (Self).

Таким чином, для символічного інтеракціонізму характерне процесуальне бачення соціального світу: він є безперервним процесом пристосування учасниками своєї поведінки до поведінки інших на основі розуміння суб'єктивних станів цих інших.

Дж. Мід виходив з того, що людина засвоює культуру через систему символів, спільних всім членів суспільства. При цьому сукупність значень становить символічний зміст свідомості та досвіду індивідів (інтерсуб'єктивно значущі символи) [25]. Такі послідовники символічного інтеракціонізму, як А. Роуз, Леві-Стросс, Т. Шибутані та ін. продовжили розробку проблеми Я [11].

В. П. Зінченко та Б. Г. Мещеряков визначають Я–концепцію як систему уявлень людини про себе, яка розвивається. Складові Я–концепції:

- Самооцінка;
- Суб'єктивне сприйняття зовнішніх чинників, які впливають на особистість;
- Усвідомлення людиною своїх соціальних, характерологічних, фізичних та ін. властивостей [21].

За словами А. К. Болотової, сучасний стан теоретичних уявлень про «Я-концепцію» значною мірою досягнуто завдяки К. Роджерсу, який виділяє реальне та ідеальне Я і фіксує тимчасовий момент: Я-реальне – те, якою є людина в даний момент; Я-ідеальне - те, яким йому хотілося б стати у майбутньому [4].

У 1959 році К. Роджерс почав створювати свою теорію стосовно Я–концепції. Але почав він не з визнання важливості свого "Я" в переживаннях

людини, а з уявлення самості як неясного, двозначного, науково безглузлого терміну. К. Роджерс визначав самість, або Я – концепцію як послідовний організований концептуальний гештальт, що складається з сприйняття властивостей «Я» або «Мене», сприйняття взаємин «Я» або «Мене» з іншими людьми, а також з різними аспектами життя, а також з цінностями, які пов'язані з цими сприйняттями. Це гештальт, який доступний усвідомленню, але не обов'язково усвідомлений.

Таким чином, "Я" - це диференційована частина феноменального поля, або поля сприйняття людини, яка складається з усвідомленого сприйняття та цінностей "Я", Я–концепція означає концепцію людини про те, що вона є. Я–концепція відображає ті показники, які людина сприймає як частину себе.

З погляду феноменологічного напрямку, Я–концепція часто відображає те, як ми бачимо себе у зв'язку з різними ролями, які граємо у житті.

Отже, Я–концепція може включати якийсь набір образів "Я" - батька, дружини, студента, службовця, керівника, музиканта та артиста. Легко помітити, що "Я" людини може складатися з наборів сприйняття, що відображають багато специфічних "ролей" у різних життєвих контекстах.

Я–концепція включає не тільки наше сприйняття того, які ми є, але і те, якими ми маємо бути і хотіли б бути, як ми вважаємо. Цей останній компонент "Я" називається Я–ідеальним. За словами К. Роджерса, Я–ідеальне відображає ті атрибути, які людина хотіла б мати, але поки що не має. Це "Я", яке людина найбільше цінує і якого прагне.

Роджерс висунув теорію, що коли "Я" тільки формується, воно регулюється виключно організмичним оцінним процесом. Тобто, немовля чи дитина оцінює кожне нове переживання з позиції того, чи сприяє воно чи перешкоджає його вродженій тенденції актуалізації. Наприклад, холод, біль, спрага, голод та несподіваний гучний шум оцінюються негативно, оскільки заважають підтримці біологічної цілісності. Безпека, любов, вода та їжа оцінюються позитивно, оскільки вони сприяють зростанню та розвитку

організму. У певному сенсі організмичний оцінний процес є контролюючою системою, яка сприяє правильному задоволенню потреб немовляти.

Структура "Я" згодом формується через взаємодію з оточенням, зокрема, із значущими іншими (батьки, брати та сестри, інші родичі). Тобто, у міру того, як дитина стає соціально сприйнятливою та розвиваються її когнітивні та перцептивні здібності, її Я-концепція все більше диференціюється та ускладнюється [28].

Підхід Еріксона, який є розвитком концепції Фрейда, звернений до соціокультурного контексту становлення свідомого Я індивіда - его. Проблематика Я-концепції розглядається Еріксоном крізь призму его-ідентичності, що розуміється як продукт певної культури, що виникає на біологічній основі. Її характер визначається особливостями даної культури та можливостями даного індивіда. За словами Еріксона, джерелом его-ідентичності є "культурно значуще досягнення".

Ідентичність его-індивіда виникає у процесі інтеграції його окремих ідентифікацій; тому важливо, щоб дитина спілкувалася з дорослими, з якими вона могла б ідентифікуватися. Теоретично Еріксона описані вісім стадій особистісного розвитку та відповідних змін его-ідентичності, охарактеризовані властиві кожної з цих стадії кризові поворотні пункти та зазначені особисті якості, що виникають при вирішенні цих внутрішніх конфліктів. Особливо складним є процес розвитку его-ідентичності в пору юності.

Тому Еріксон приділяє особливу увагу юнацькій кризі розвитку та "розмитості" его-ідентичності в цей період. Еріксон визначає его-ідентичність як "суб'єктивне почуття безперервної самототожності" (що заряджає людину психічною енергією). Більш розгорнутого визначення він не наводить, хоча і вказує, що его-ідентичність - це не просто сума прийнятих індивідом ролей, але також і певні поєднання ідентифікацій та можливостей індивіда, як вони сприймаються ним на основі досвіду взаємодії з навколишнім світом, а також знання у тому, як реагують нею

інші. Оскільки его-ідентичність формується у процесі взаємодії індивіда з його соціокультурним оточенням, вона має психосоціальну природу.

Формування ідентичності Я Еріксон характеризує динамізмом уявлень, що кристалізуються, про себе, які служать основою постійного розширення самосвідомості і самопізнання. Еріксон вважає, що почуття его-ідентичності є оптимальним, коли людина має внутрішню впевненість у напрямі свого життєвого шляху. У процесі формування ідентичності важливо не так конкретний зміст індивідуального досвіду, скільки здатність сприймати різні ситуації як окремі ланки єдиного, безперервного у своїй наступності досвіду індивіда [3].

А. Маслоу вважав, що кожна людина народжується з певним набором якостей, здібностей, які й становлять сутність його Я, його «самості» і які людині необхідно усвідомити та виявити у своєму житті та діяльності. Тому саме усвідомлені прагнення та мотиви, а не несвідомі інстинкти і становлять саму суть людської особистості, відрізняють людину від тварин. Багато людей відступають перед труднощами, відмовляючись від бажання виявити себе, самоактуалізуватися. Така відмова не проходить безвісти для особистості, вона зупиняє її зростання, призводить до неврозів. Дослідження Маслоу показали, що невротики – це люди з нерозвиненою чи неусвідомленою потребою у самоактуалізації. Маслоу вважав, що мета особистісного розвитку - це прагнення до зростання, до самоактуалізації, час як зупинка особистісного зростання – це смерть для людини як особистості, для її «самості». Самоактуалізація пов'язана і з умінням зрозуміти себе, свою внутрішню природу та навчитися себе правильно налаштовувати відповідно до цієї природи, будувати свою поведінку, виходячи з неї [6].

Потреба у самоствердженні (відношення реальних досягнень до тих, на що особистість претендує) належить до центральних потреб людини. Із цією потребою пов'язана самооцінка. Самооцінка визначає для людини характерні мотиваційні та емоційні стани, обумовлює ставлення особистості до досягнень та характер оцінки [10].

Отже, існує багато підходів до розуміння Я-концепції. Я-концепція – це сукупність всіх представників індивіда про себе, що пов'язана з їх оцінкою. Я-концепція включає не тільки наше сприйняття того, які ми є, але і те, якими ми маємо бути і хотіли б бути, як ми вважаємо.

1.2. Чинники формування Я-концепції особистості

Є три моменти, суттєві для розуміння самооцінки:

- По-перше, важливу роль її формуванні грає зіставлення образу реального Я з образом ідеального Я, тобто з уявленням у тому, якою людина хотіла би бути. Це зіставлення часто фігурує в різних психотерапевтичних методиках, при цьому високий рівень збігу реального Я з ідеальним вважається важливим показником психічного здоров'я. Хто досягає в реальності характеристик, що визначають для нього ідеальний образ Я, той повинен мати високу самооцінку. Якщо ж людина відчуває розрив між цими характеристиками та реальністю своїх досягнень, її самооцінка, ймовірно, буде низькою.

- Другий чинник, важливий для формування самооцінки, пов'язаний з інтеріоризацією соціальних реакцій цього індивіда. Іншими словами, людина схильна оцінювати себе так, як, на її думку, її оцінюють інші.

- Ще один погляд на природу та формування самооцінки полягає в тому, що індивід оцінює успішність своїх дій та проявів через призму своєї ідентичності. Індивід відчуває задоволення не від того, що він щось робить добре, а від того, що він обрав певну справу і саме її робить добре. В цілому картина виглядає таким чином, що люди докладають великих зусиль для того, щоб з найбільшим успіхом "вписатися" у структуру суспільства [3].

Я-концепція формується під впливом різних зовнішніх впливів, які відчуває індивід. Особливо важливими для нього є контакти зі значущими іншими, які, по суті, і визначають уявлення індивіда про себе. Але спочатку практично будь-які соціальні контакти надають на нього формуючий вплив.

Однак з моменту свого зародження Я-концепція сама стає активним початком, важливим фактором інтерпретації досвіду. Таким чином, Я-концепція грає, по суті, трояку роль: вона сприяє досягненню внутрішньої узгодженості особистості, визначає інтерпретацію досвіду та є джерелом очікувань [3].

Значні інші – це ті, хто грає у житті особистості велику роль. Вони впливові, і їхня думка має велику вагу. Рівень впливу значимих інших на індивіда залежить від ступеня їхньої участі в його житті, близькості відносин, соціальної підтримки, яку вони надають, а також від влади та авторитету, якими вони користуються у оточуючих [19].

Саме у дитинстві, коли міжособистісне спілкування є особливо важливим для формування самоустановок, і виникає ціла низка обмежень у виборі критеріїв власної значущості. Орієнтири для самооцінки, закладені у дитинстві, підтримують себе протягом усього життя; відмовитись від них надзвичайно важко. Ця обставина ставить під сумнів теоретичне припущення, що індивід може легко підвищити самооцінку, знизивши рівень своїх вимог. Цим же, зокрема, пояснюється і те, що деякі люди, які проголошують на словах оптимістичне гасло "бачити у всьому лише світлі сторони", відрізняються негативними самоустановками [3].

За словами С. Л. Рубінштейна, Я-концепція чи самосвідомість розвивається з урахуванням свідомості. Не свідомість народжується з самосвідомості, з «Я», а самосвідомість виникає під час розвитку свідомості особистості, у міру того, як особистість стає самостійним суб'єктом.

Особистість, розглядаючи себе у системі «Я як індивідуум», встановлює свою ідентичність у близьких відносинах з іншими людьми та у трудової діяльності. Формування ідентичності – безперервний процес. Дорослі повинні структурувати свою особисту, професійну та сімейну ідентичність у міру того, як змінюється їх внутрішній та зовнішній світ [2].

Система "Я як член сім'ї" передбачає у індивіда наявність певної соціальної ролі (я як дитина, я як чоловік, я як батько і т.д.). Дослідження, що

проводилися у формі інтерв'ю, показали не менше 90% чоловіків і жінок вважають, що їхні сімейні ролі та обов'язки є найважливішими компонентами щодо себе [12].

Система "Я як працівник" розглядає професійне "Я" особи. Робота для деяких - не більше ніж спосіб заробити собі на життя. Іншим вона дає шанс виявити свої творчі здібності та навички; вона дозволяє підвищити їм свою самооцінку, завоювати повагу у оточуючих. Для третіх робота є майже наркотиком – діяльністю, займатися якою їх непереборно тягне за собою якась внутрішня сила. Існує взаємодія між внутрішньою мотивацією до праці та ідентичності працівника.

Усі три мікросистеми мають вплив на самосвідомість індивіда, т.к. ці системи мають провідне значення протягом подальшого життя. На образ «Я» впливають різні зміни у будь-якій із цих систем (хвороби, розлучення, професійний успіх чи невдача тощо) [2].

Формування Я-концепції є результатом рефлексії, самопізнання, а також появи образу «іншого», яким найчастіше виступає спочатку дорослий, а потім ровесник. З віком Я-концепція стає все більш диференційованою та індивідуалізованою.

Важливим моментом є той факт, що якості, на підставі яких люди починають судити себе, спочатку чисто зовнішні. Так, дитина спочатку оцінює свій зовнішній вигляд, одяг. У підлітковому віці починає оцінюватися і статусне місце у групі, продуктивність діяльності. У дорослих людей найважливішими в структурі Я-концепції стають такі характеристики, як інтелект, почуття гумору, тривожність чи впевненість у собі, емоційність тощо. Однак така динаміка розвитку Я-концепції характерна не для всіх людей, оскільки в деяких рефлексія, прагнення зрозуміти себе та свою сутність не тільки не розвивається, але зменшується з віком [6].

Самооцінка є соціально обумовленим психічною освітою, що зазнає у своєму розвитку певну динаміку. Основними умовами її розвитку є спілкування з оточуючими та власна діяльність дитини. У спілкуванні дитина

засвоює критерії оцінок, їх види, форми, способи соціального порівняння та оцінювання; в індивідуальному досвіді відбувається їх апробація, перевірка на практиці. Формування самооцінки пов'язано зі зміною соціальної ситуації розвитку дитини: з появою нових вимог до неї з боку оточуючих, з розширенням саме стійкості та появою нового бачення себе [8].

Навколишні транслиують дитині не лише свій власний образ її, а й ставлення до неї, надаючи дитині конкретні оцінки і стандарти виконання тих чи інших дій, приватними та більш спільними цілями, яких варто прагнути, образами та справами, на які варто рівнятися, планами, які необхідно реалізувати [24].

Формування, розвиток і зміна Я-концепції обумовлені факторами внутрішнього та зовнішнього порядку. Соціальне середовище (родина, школа, численні формальні та неформальні групи, до яких включено особу) надає сильний вплив на формування Я-концепції. Фундаментальний вплив на формування Я-концепції у процесі соціалізації надає сім'я. Причому цей вплив вагомий не тільки в період ранньої соціалізації, коли сім'я є єдиним (або абсолютно домінуючою) соціальним середовищем дитини, але й надалі.

З віком все більш вагомим у розвитку Я-концепції стає значення досвіду соціальної взаємодії у школі та у неформальних групах. Проте разом з тим сім'я як інститут соціалізації особистості продовжує грати найважливішу роль і в підлітковому, і в юнацькому віці [20].

За словами Р.А. Баумейстера є 2 стратегії самопрезентації: самоконструююча та задовольняюча. Якщо у особистості позитивна Я-концепція, то їй характерна самоконструююча стратегія. Така стратегія націлена на зміцнення ідеального Я та його збереження [29].

Отже, важливу роль у формуванні Я-концепції грає зіставлення образу реального Я з образом ідеального Я, тобто з уявленням у тому, якою людиною хотіла би бути. Людина схильна оцінювати себе так, як, на її думку, її оцінюють інші. Індивід відчуває задоволення не від того, що він щось робить добре, а від того, що він обрав певну справу і саме її робить добре. Я-

концепція формується під впливом різних зовнішніх впливів, які відчуває індивід. Особливо важливими для нього є контакти зі значущими іншими, які, по суті, і визначають уявлення індивіда про себе. Формування, розвиток і зміна Я-концепції обумовлені факторами внутрішнього та зовнішнього порядку. Сім'я як інститут соціалізації особистості грає важливу роль і в дитинстві, і в підлітковому віці, і в юнацькому віці.

1.3. Соціальні мережі як чинник формування Я-концепції в підлітковому віці

Соціальні мережі з кожним роком стають усе більше різноманітними та популярними. Кількість користувачів популярних соціальних мереж значно зростає останнім часом.

Соціальні мережі є соціальними структурами, які об'єднують людей за їх вподобаннями, однаковими інтересами, бажанням спілкуватися і знайомитися з іншими. Тобто, основною метою соціальних мереж є спілкування людей між собою [26].

ТікТок – порівняно з іншими соціальними мережами вважається новою соціальною платформою, що позиціонує себе як простір для розваг та жартівливого контенту. Такі соціальні мережі як Facebook, Instagram, YouTube, Telegram, Twitter та ТікТок давно стали не просто мережами для спілкування. Миттєво подаючи інформацію, вони впливають на наше світосприйняття й конструюють нашу щоденну реальність [21].

У 2017 році на ринок соціальних медій вийшов ТікТок – китайський застосунок для створення та поширення коротких відео. У червні 2018 року ТікТок сягнув 500 мільйонів щомісячних користувачів у всьому світі та 150 мільйонів активних щоденних користувачів у Китаї. Він став найзавантажуванішим застосунком у світі на Apple's App Store у першій половині 2018 року з приблизно 104 мільйонами завантажень, обійшовши рекорди PUBG Mobile, YouTube, WhatsApp і Instagram протягом цього

періоду. Розквітом популярності TikTok в Україні стала пандемія Covid-19 [23].

Сучасні дослідники відзначають великий вплив соціальних мереж на суспільну свідомість та становлення особистості користувача. В зв'язку з цим виникає потреба вивчення ціннісного ставлення користувача до власного «Я». Дослідниця Медведева І.А. називає мотиви реєстрації власних сторінок у соціальних мережах:

- прагнення користувача реалізувати образ власного «Я-ідеального»;
- властиві особистості негативні агресивні тенденції, які не схвалюються оточуючими й не мають виходу в реальному житті;
- бажання контролювати власну деструктивну поведінку та справити враження на оточуючих у відповідності з існуючими нормами або в суперечності з ними; привернути увагу тощо.

Так чи інакше, всі вищеназвані мотиви пов'язані з бажанням компенсувати власні комплекси та витіснити негативні особливості реального життя віртуальним образом власного «Я». Тобто, можна припустити, що до реєстрації в соціальних мережах та вдосконалення власного профілю призводить бажання самоствердитися та підвищити власну цінність в очах оточуючих.

Особливості ставлення до власного «Я» користувача соціальними мережами залежать від оцінки іншими його профілю.

Сучасні дослідники Бутрова Н.М. і Цариценцева О.П. виділяють в «Я-концепції» користувачів соціальних мереж особливий компонент «Я-віртуальне». Даний термін використовується для опису комплексу змін в психічному стані, границь психічної реальності людини, що діє в умовах модельованого віртуального світу. Психологи Іванов М.С., Кузнецова Ю.М., Чудова Н.В. виділяють «Я-віртуальне» як самостійну модальність «Я-концепції» особистості, як уявлення користувача соціальних мереж про

систему особистісних якостей, притаманних йому як віртуальному комунікатору [13].

За дослідженнями Бутрової Н.М. та Цариценцевої О.П., один з чинників конструювання людиною образу «Я-віртуальне» – прагнення реалізувати фрустровані в реальному житті потреби, у тому числі потреб в позитивній самопрезентації та автентичному спілкуванні. Вміст образу «Я-віртуальне» користувачів соціальних мереж має загальні характеристики з іншими образами, але, в той же час, спостерігаються і ряд відмінних особливостей. В образі «Я-віртуальне» в меншій мірі представлені соціальні орієнтації, характерні для образу «Я-реальне». В описі віртуального образу переважають самостійність, привабливість, щирість, безпосередність, прямолінійність, наполегливість в досягненні мети [5].

Cell Dillon (заступник директора, кампус Хуа Хіна, Стенфордський міжнародний університет) провів дослідження, яке було спрямоване на молодих студентів, які все більше користуються додатком Tiktok. У ньому буде розглянуто, як молоді дорослі користуються програмою, а також який вплив програма має на життя того, що в народі називають покоління Z. Покоління Z, тобто люди, народжені між 1997 і 2012 роками, які вміють використовувати мобільні інструменти, такі як мобільні телефони та планшети, щоб висловити себе, а TikTok – це лише одна із сотень можливостей, які дають їм платформу для цього.

Дослідження показали, що серед груп молодих людей, які використовують соціальні мережі, причиною використання платформ є подолання усвідомлених недоліків у собі.

Для вирішення цілей цього дослідження були використані як якісні, так і кількісні методи. Якісні дані загалом підтвердили кількісний аналіз і результати. Результати цього дослідження були об'єднані та отримані з більшого дослідження використання соціальних медіа в цілому. Для цього дослідження було проведено 3500 інтерв'ю, і для досягнення цілей дослідження було отримано 650 відповідей на інтерв'ю. 650 тайських дівчат і

хлопців віком від 16 до 25 років попросили взяти участь в анонімних інтерв'ю та заповнити опитування. Під час інтерв'ю їх попросили відповісти на низку запитань про те, як вони використовують Tiktok та мету використання програми. Під час опитування їх попросили оцінити використання Tiktok і схематично розрізнити позитивний і негативний досвід роботи з додатком. Питання в інтерв'ю були різними, щоб бути максимально точними.

Щоб уникнути упередженості, було складено 3 однакові анкети, які були роздані суб'єктам дослідження. У кожному з інших анкет було замінено слово Tiktok на Facebook, Instagram і Tinder. Це було зроблено для того, щоб Tiktok не був виділений і можна було порівняти платформу. Результати були розділені, розділяючи трансгендерів, дівчат і хлопчиків, щоб прояснити гендерні відмінності. Крім того, це дослідження підтримувало контакти з усіма опитаними, щоб переконатися, що будь-які розбіжності враховані в дослідженні. Кількісне дослідження проводилося шляхом сканування ЗМІ протягом 3 років на предмет новин, пов'язаних із Tiktok.

З результатів опитування можна сказати, що цільові користувачі TikTok задоволені програмою. Хоча великий відсоток мав негативний досвід роботи з додатком, це, здається, не є перешкодою для його використання. Відео TikTok для його користувачів здаються нешкідливими та творчими розвагами, але батьки, здається, виявляють прогалини у використанні безпеки програми [30].

Отже, соціальні мережі мають великий вплив на суспільну свідомість та становлення особистості користувача. У підлітків з'являється бажання самоствердитися та підвищити власну цінність в очах оточуючих, використовуючи соціальні мережі.

Висновки за Розділом 1:

1. Теоретичний аналіз сучасних джерел з психології щодо проблеми Я-концепції свідчить про те, що науковці різних галузей психологічного напряму розглядають Я-концепцію як відносно стійку, усвідомлену

більшою чи меншою мірою систему уявлень індивіда про себе, на основі якої він будує свою взаємодію з іншими людьми, а також відноситься до себе. Центром Я-концепції, тобто, узагальнених уявлень про себе, є самооцінка, яка може бути адекватною, тобто, відповідною істинним якостям, схильностям та здібностям людини, так і неадекватною — завищеною чи заниженою.

2. Виявлено, що Я-концепція формується під дією різних зовнішніх впливів, які відчуває індивід. Формування, розвиток і зміна Я-концепції обумовлені факторами внутрішнього та зовнішнього порядку. Соціальне середовище надає сильний вплив на формування Я-концепції. Фундаментальний вплив на формування Я-концепції у процесі соціалізації надає сім'я. Причому цей вплив вагомий не тільки в період ранньої соціалізації, але й надалі. З віком все більш вагомим у розвитку Я-концепції стає значення досвіду соціальної взаємодії у школі та у неформальних групах. Проте разом з тим сім'я як інститут соціалізації особистості продовжує грати найважливішу роль і в підлітковому, і в юнацькому віці

3. Сучасні дослідники відзначають великий вплив соціальних мереж на суспільну свідомість та становлення особистості користувача. В зв'язку з цим виникає потреба вивчення ціннісного ставлення користувача до власного «Я». Особливості ставлення до власного «Я» користувача соціальними мережами залежать від оцінки іншими його профілю.

РОЗДІЛ 2 ПРОЦЕДУРА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Характеристика вибірки

В дослідженні взяли участь 60 осіб, які є здобувачами середньої освіти Куп`янського ліцею №2 Куп`янської міської ради Харківської області.

Було проведено анкетування для виявлення активності у додатку TikTok. Критеріями активного використання були «перегляд відео» у додатку та «зйомка відео» у додаток. Згідно мети та завдань дослідження нами було сформовано дві полярні групи по 15 осіб.

До першої групи увійшли 15 дівчат та юнаків у віці від 15 до 17 років, які і переглядають і знімають відео у TikTok, та які є здобувачами середньої освіти Куп`янського ліцею №2 Куп`янської міської ради Харківської області.

Другу групу склали 15 дівчат та юнаків у віці від 15 до 17 років, які тільки переглядали відео у TikTok, та які є здобувачами середньої освіти Куп`янського ліцею №2 Куп`янської міської ради Харківської області.

На підготовчому етапі було проведено аналіз вітчизняної та зарубіжної наукової літератури з проблеми дослідження, визначені актуальність, об'єкт, предмет, мета та завдання дослідження, сформовано план дослідження, підібраний відповідний психодіагностичний інструментарій. Підготовлено стимульний матеріал для проведення дослідження.

На основному етапі було здійснено тестування (жовтень 2021 р. – листопад 2021 р.), збір, обробка та аналіз отриманих даних. Учасникам дослідження було запропоновано заповнити бланки наступних методик: методика Дембо-Рубінштейна для виміру самооцінки; тест Куна «Хто Я?»; методика дослідження самоствавлення (МДС) С.Р. Пантелєєва; методика «Стратегії самопрезентації» І. П. Шкуратової.

Детальніший опис методик розміщено в підрозділі 2.2. Час дослідження респондентів склав від 40 до 60 хвилин.

На підставі отриманих даних був здійснений кількісний та якісний

аналіз результатів дослідження, які наведено в Розділі 3.

2.2 Характеристика методів дослідження

У роботі були використані такі методи дослідження: теоретичний, тестування, анкетування і математико-статистичний.

Для виявлення активності у додатку TikTok було використано метод анкетування. Для виміру самооцінки було обрано методику Дембо-Рубінштейна, для діагностики особливостей самоствавлення було використано: тест Куна «Хто Я?», методику дослідження самоствавлення (МДС) С.Р. Пантелєєва, для діагностики особливостей стратегії самопрезентації було використано методика «Стратегії самопрезентації» І. П. Шкуратової.

Анкета «Виявлення активності»

Дане анкетування – це оперативний метод збирання первинної інформації, направлений на виявлення активності підлітків у додатку TikTok. Анкета складається з 6 закритих питань. Досліджуваним пропонується відповісти на запитання, для цього потрібно обвести потрібний їм варіант відповіді (або декілька).

Методика Дембо-Рубінштейна

Дана методика заснована на безпосередньому оцінюванні (шкалуванні) випробуваними низки особистих якостей, таких як здоров'я, здібності, характер і т. д. Обстежуваним пропонується на вертикальних лініях відзначити певними знаками рівень розвитку у них цих якостей (показник самооцінки) та рівень домагань, тобто рівень розвитку цих же якостей, який би задовольняв їх. Кожному випробуваному пропонується бланк методики, що містить інструкцію та завдання.

Методика може проводитися як фронтально – з цілим класом (або групою), так і індивідуально. Під час фронтальної роботи необхідно перевірити, як кожен учень заповнив першу шкалу. Потрібно переконатися,

чи застосовуються запропоновані значки, відповіді на запитання. Після цього випробуваний працює самостійно. Час, що відводиться заповнення шкали разом із читанням інструкції, 10—12 хв.

Тест Куна «Хто Я?»

Цей тест використовується для вивчення змістовних характеристик ідентичності особистості. Питання "Хто Я?" безпосередньо пов'язано з характеристиками власного сприйняття людиною себе, тобто з його «Образом-Я» чи Я-концепцією.

Тест має простий план роботи з обстежуваними, яким пропонується 20 разів відповідати в письмовій формі на питання "Хто я?" На виконання тесту дається 12 хв. Обробка відповідей за методикою "Хто я?" включає кількісний і якісний аналіз отриманих даних.

Для виконання методики потрібен аркуш паперу, що містить інструкцію.

Методика включає 26 показників, які, об'єднуючись, утворюють сім узагальнених показників-компонентів ідентичності:

1. «Соціальне Я»
2. «Комунікативне Я»
3. «Матеріальне Я»
4. «Фізичне Я»
5. «Діяльне Я»
6. «Перспективне Я»
7. «Рефлексивне Я»

Методика дослідження самоствавлення (МДС) С.Р. Пантелєєва

Методика призначена для виявлення структури самоствавлення особистості, і навіть виразності окремих компонентів самоствавлення: закритості, самовпевненості, самокерівництва, відбитого самоствавлення, самоцінності, самоприв'язаності, внутрішньої конфліктності і самозвинувачення.

За допомогою даного опитувальника можна діагностувати 9 параметрів

самоствавлення за такими шкалами:

- Закритість – відкритість (внутрішня чесність) (14 пунктів).
- Самовпевненість (14 пунктів).
- Самокерівництво (12 пунктів).
- Відбите самовідношення (11 пунктів).
- Самоцінність (14 пунктів).
- Самоприйняття (12 пунктів).
- Самоприв'язаність (11 пунктів).
- Внутрішня конфліктність (15 пунктів).
- Самозвинувачення (10 пунктів).

Обстежуваним пропонується відповісти на запитання (у формі можливих тверджень) про особливості їх характеру, звички, інтереси тощо.

Методика «Стратегії самопрезентації» І.П. Шкуратової

Методика розроблена на основі стратегій самопрезентації, описаних Е. Джонсом та Т. Піттманом. Методика є опитувальником, що складається з 58 питань. Випробуваний має оцінити, наскільки його поведінка відповідає пропонованим твердженням, користуючись такими градаціями: 3 бали – дуже характерно для мене, 2 бали – характерно; 1 бал – мало характерно; 0 балів – зовсім не характерно.

Кожен пункт опитувальника відповідає одній із семи шкал:

1. Прагнення сподобатися.
2. Самопросування.
3. Орієнтовність.
4. Залякування.
5. Самознищення.
6. Відстеження реакцій партнера.
7. Варіативність поведінки.

Перші п'ять шкал відповідають стилям самоподання, описаним Е. Джонсом та Т. Піттманом. Шоста шкала показує, наскільки людина схильна

відстежувати враження. Сьома шкала вимірює варіативність поведінки людини.

Методи математико-статистичної обробки матеріалу

Для виявлення прихованих закономірностей та характеру зв'язків між досліджуваними параметрами у матеріалі дослідження були використані наступні методи статистичної обробки: факторний аналіз (метод головних компонент, обертання Varimax) та U-критерій Манна-Уїтні.

Факторний аналіз – статистичний метод, який використовується при обробці великих масивів експериментальних даних. Задачами факторного аналізу є скорочення числа перемінних та визначення структури взаємозв'язку між перемінними, тобто їх класифікація, тому факторний аналіз використовується як метод скорочення даних чи як метод структурної класифікації.

U-критерій Манна-Уїтні – непараметричний статистичний критерій, що використовується для оцінки різниці між двома вибірками за рівнем будь-якої ознаки, вимірної якісно. Дозволяє виявити відмінності в значенні параметра між малими вибірками.

Статистична обробка даних дослідження проводилася комп'ютерним методом з використанням пакета статистичної програми SPSS Statistics 22.0.

РОЗДІЛ 3 РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ Я-КОНЦЕПЦІЇ ПІДЛІТКІВ, ЯКІ Є АКТИВНИМИ КОРИСТУВАЧАМИ ДОДАТКУ ТІКТОК

3.1. Особливості самооцінки підлітків, що є активними користувачами додатку TikTok

За допомогою методики Дембо-Рубінштейна було виявлено особливості самооцінки у підлітків, які є активними користувачами додатку TikTok.

Результати подано на рисунку 3.1.

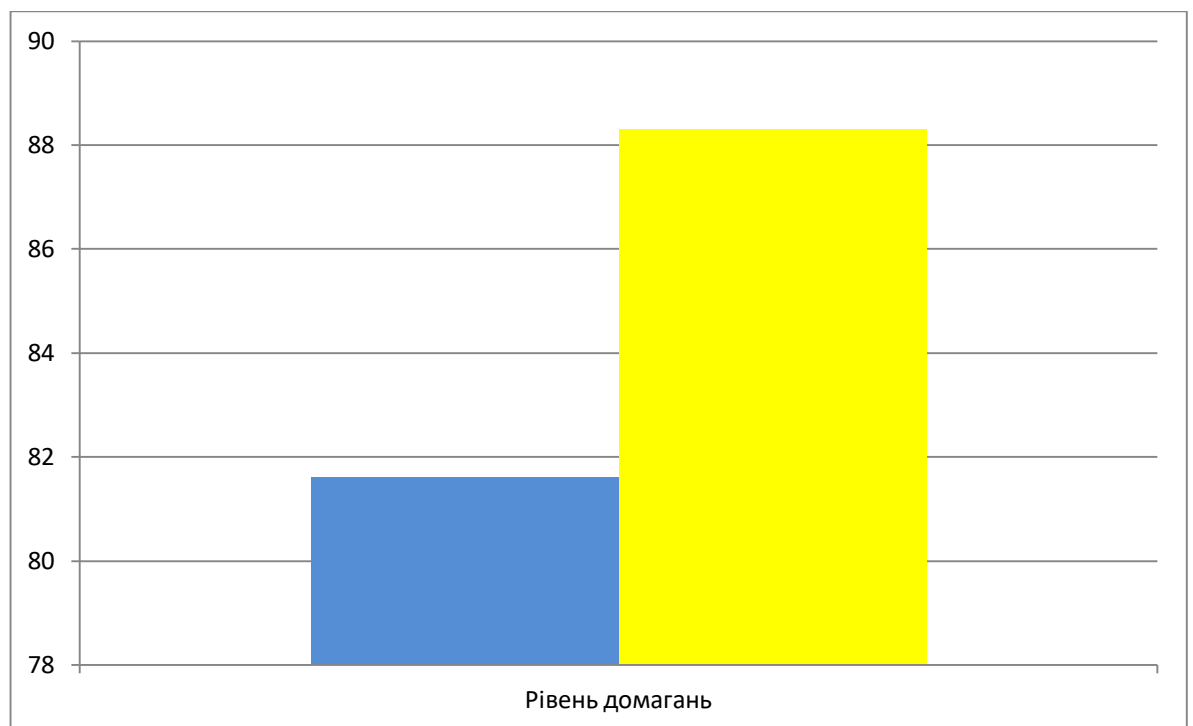

Рис. 3.1. Рівень домагань у групах підлітків, в залежності від ступеня активності користування додатком TikTok (сер. знач.)

■ – група 1, ■ – група 2

Примітка 1: група 1 – підлітки, що є активними користувачами додатку TikTok; група 2 – підлітки, що є неактивними користувачами додатку TikTok

На основі даних, наведених на рисунку 3.1, можна сказати, що у підлітків, що є активними користувачами додатку TikTok, та у підлітків, які є неактивними користувачами додатку TikTok, рівень домагань адекватний.

Також за допомогою цієї методики було виявлено висоту самооцінки у підлітків які є активними користувачами додатку TikTok.

Результати подано на рисунку 3.2.

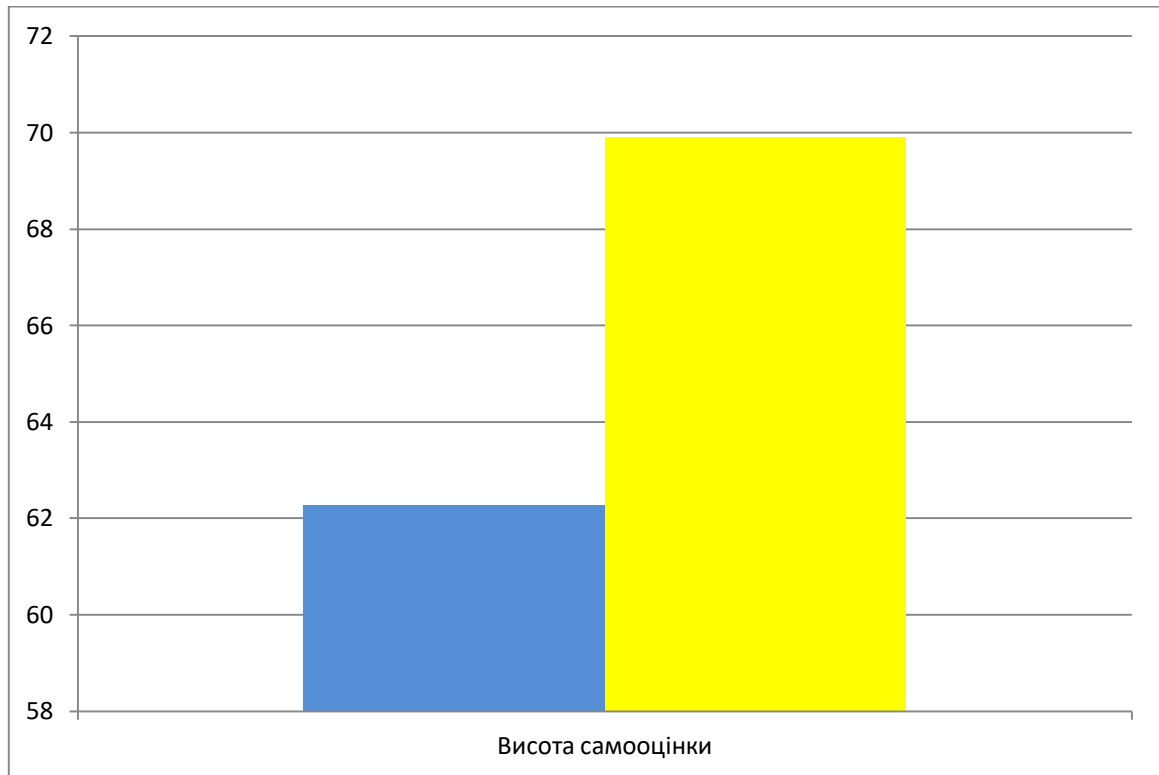

Рис. 3.2. Рівень самооцінки у групах підлітків, в залежності від ступеня активності користування додатком TikTok (сер. знач.)

■ - група 1, ■ - група 2

Примітка 1: група 1 – підлітки, що є активними користувачами додатку TikTok; група 2 – підлітки, що є неактивними користувачами додатку TikTok

На основі даних, що були наведені на рисунку 3.2, можна сказати, що у підлітків, які є активними користувачами додатку TikTok, спостерігається адекватний рівень самооцінки, тобто випробовувані себе реально оцінюють, досить критично ставляться до себе, правильно співвідносять свої здібності і можливості, ставлять собі реальні цілі, яких вони здатні досягти. Такий самий результат спостерігається у другій групі підлітків, які є неактивними користувачами додатку TikTok.

Розрахунки за критерієм U-Манна-Уїтні представлені у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Відмінності особливостей самооцінки у підлітків, що є активними користувачами додатку TikTok та підлітками, що є неактивними користувачами додатку TikTok

Назва властивості	Середній ранг		U-Манна-Уїтні	Асимптотична значимість
	Група 1	Група 2		
Рівень домагань	12,60	18,40	69	0,07
Рівень самооцінки	13,33	17,67	80	0,177

Примітка 1: Група 1 – підлітки, що є активними користувачами додатку TikTok; Група 2 – підлітки, що є неактивними користувачами додатку TikTok

Як бачимо з табл. 3.1, не було встановлено значущих відмінностей між групами за показниками рівня домагань та самооцінки.

Було визначено, що рівень домагань та рівень самооцінки у підлітків, що є активними користувачами додатку TikTok, та у підлітків, що є неактивними користувачами додатку TikTok, знаходяться на адекватному рівні, що говорить про те, що випробовувані здатні до моральної оцінки своїх власних учинків, мотивів та моральних якостей.

Таким чином, підлітки мають нормальний рівень домагань, і їх самооцінка знаходиться на нормальному рівні.

3.2. Особливості самоствавлення у підлітків, що є активними користувачами додатку TikTok

За допомогою методики МДС С. Р. Пантелєєва було виявлено особливості самоствавлення у підлітків, які є активними користувачами додатку TikTok.

Результати подано на рисунку 3.3.

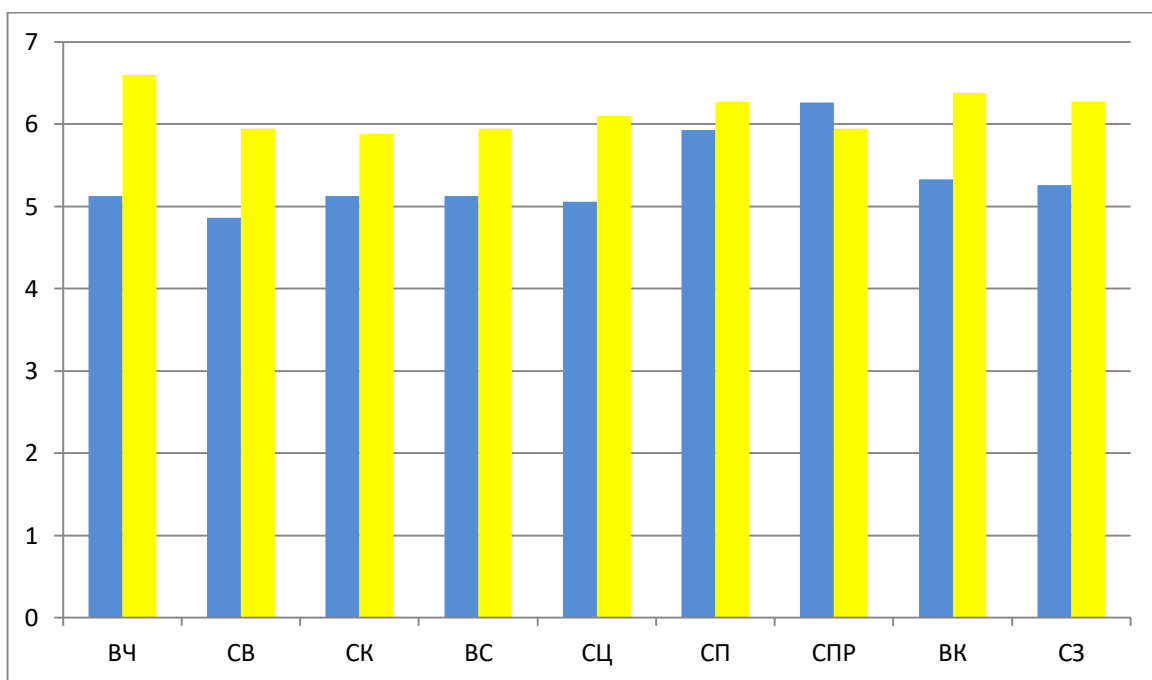

Рис. 3.3 – Особливості самоствавлення у групах підлітків, в залежності від ступеня активності користування додатком TikTok (сер. знач.)

■ - група 1, ■ - група 2

Примітка 1: група 1 – підлітки, що є активними користувачами додатку TikTok; група 2 – підлітки, що є неактивними користувачами додатку TikTok;

Примітка 2: ВЧ – внутрішня чесність, СВ – самовпевненість, СК – самокерівництво, ВС – відбите самовідношення, СЦ – самоцінність, СП – самоприйняття, СПР – самоприв'язаність, ВК – внутрішня конфліктність, СЗ – самозвинувачення

На основі даних, наведених на рисунку 3.3, можна сказати, що обидві групи досліджуваних мають середній рівень за показником внутрішня чесність. Це говорить про те, що підлітки, які є активними користувачами додатку TikTok здатні не приховувати від себе та інших значущу інформацію.

Показник «самовпевненість» розвинутий на середньому рівні в обох групах випробовуваних, тобто можна сказати, що досліджувані підлітки мають нормальний рівень самовпевненості, не мають внутрішньої напруженості та відчувають своє «Я».

«Самокерівництво» також розвинуте на середньому рівні у підлітків, які є активними користувачами додатку TikTok. Це говорить про те, що підлітки здатні розуміти, що вони самі організують своє спілкування, свою діяльність та свою поведінку.

Показник «відбите самовідношення» знаходиться на середньому рівні в обох групах досліджуваних, що свідчить про те, що випробовувані можуть вважати, що їх особистості, їх діяльність та характер здатні визвати у оточуючих симпатію, розуміння та повагу.

«Самоцінність» розвинута на середньому рівні як у підлітків, що є активними користувачами додатку TikTok. Це говорить про те, що підлітки відчувають свою особистісну значущість, а також передбачувану значущість свого «Я» для інших.

Показник «самоприйняття» також знаходиться на середньому рівні в обох групах досліджуваних, що свідчить про те, що підлітки по-дружньому ставляться до себе, знаходяться у згоді з собою, приймають себе такими, якими вони є, навіть якщо є недоліки.

«Самоприв'язаність» розвинута на середньому рівні у випробовуваних, що є активними користувачами додатку TikTok. Це означає, що досліджувані задовільняють себе, скоріш за все не бажають змінюватися навіть на кращу сторону.

Такий показник як «внутрішня конфліктність» знаходиться на середньому рівні в обох групах підлітків, це говорить про можливу наявність внутрішніх конфліктів, незгоди з собою, сумнівів.

Самозвинувачення розвинуте на середньому рівні у підлітків, які є активними користувачами додатку TikTok. Це свідчить про те, що випробовувані здатні звинувачувати себе за свої промахи та недоліки.

За допомогою методики Куна «Хто Я?» також було виявлено особливості самоствавлення у підлітків, які є активними користувачами додатку TikTok.

Результати подано на рисунку 3.4

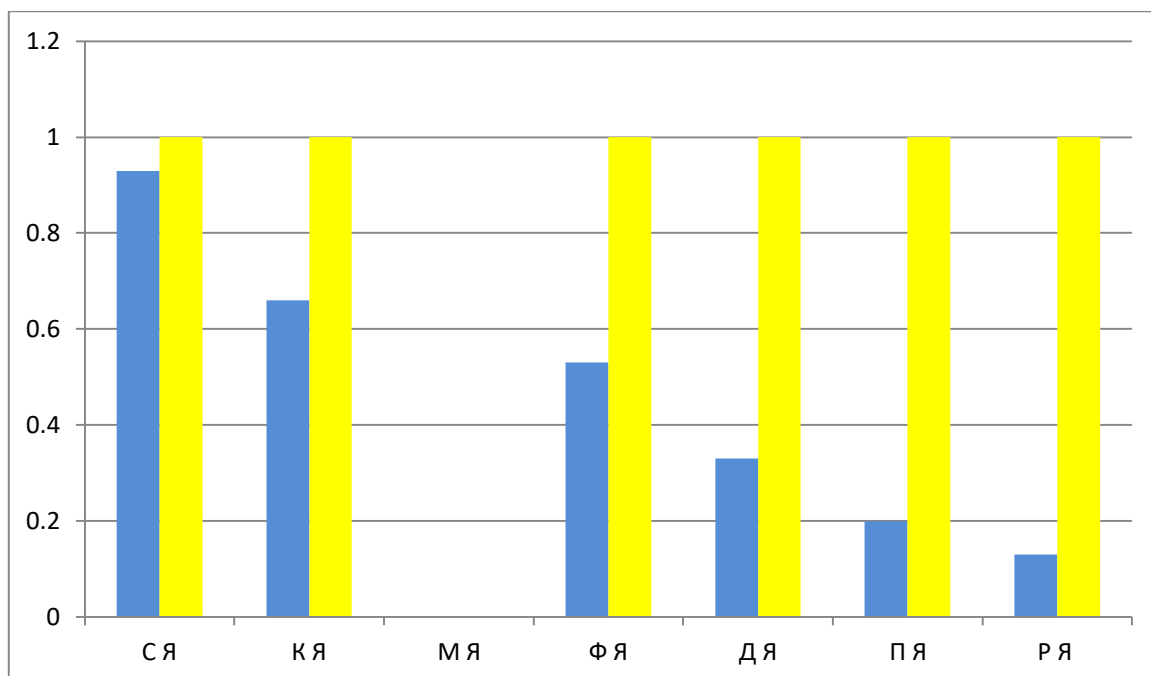

Рис. 3.4. Компоненти ідентичності у групах підлітків, в залежності від ступеня активності користування додатком TikTok (сер. знач.)

■ - група 1, ■ - група 2

Примітка 1: група 1 – підлітки, що є активними користувачами додатку TikTok; група 2 – підлітки, що є неактивними користувачами додатку TikTok;

Примітка 2: С Я – соціальне Я, К Я – комунікативне Я, М Я – матеріальне Я, Ф Я – фізичне Я, Д Я – діяльне Я, П Я – перспективне Я, Р Я – рефлексивне Я

На основі даних, наведених на рисунку 3.4, можна сказати, що у підлітків, які є активними користувачами додатку TikTok більш виражений такий компонент ідентичності, як соціальне Я, а менш усього – рефлексивне Я. У підлітків, які є неактивними користувачами додатку TikTok, приблизно однаково виражені соціальне, комунікативне, фізичне, діяльне, перспективне та рефлексивне Я. Матеріальне Я не виражено в обох групах підлітків.

Розрахунки по критерію U-Манна-Уїтні представлені у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Відмінності особливостей самоствавлення у підлітків, що є активними користувачами додатку TikTok та підлітками, що є неактивними користувачами додатку TikTok

Назва складових	Середній ранг		U-Манна-Уїтні	Асимптотична значимість
	Група 1	Група 2		
Внутрішня чесність	12,4	18,6	66	0,047*
Самовпевненість	13,47	17,53	82	0,196
Самокерівництво	13,5	17,5	82,5	0,208
Самовідношення	13,8	17,4	87	0,281
Самоцінність	13,33	17,67	80	0,158
Самоприйняття	14,93	16,07	104	0,719
Самоприв'язаність	16,53	14,47	97	0,515
Внутрішня конфліктність	13,17	17,83	77	0,142

Закінчення таблиці 3.2				
Самозвинувачення	12,6	18,4	69	0,067
Соціальне Я	16,5	14,5	97	0,291
Комунікативне Я	15	16	105	0,695
Матеріальне Я	15,5	15,5	112	1,0
Фізичне Я	18	13	75	0,063
Діяльне Я	16,5	14,5	97	0,414
Перспективне Я	16	15	105	0,630
Рефлексивне Я	13,5	17,5	82,5	0,104

Примітка 1: Група 1 – підлітки, що є активними користувачами додатку TikTok; Група 2 – підлітки, що є неактивними користувачами додатку TikTok

Було виявлено статистично достовірні відмінності між групами тільки за показником «внутрішня чесність» (0,047*). Це говорить про те, що у підлітків, які є активними користувачами додатку TikTok, даний показник менш виражений, порівняно з другою групою, а отже вони більш відкрито ставляться до себе та меншою мірою схильні скривати неприємну інформацію. Інші показники знаходяться в обох групах приблизно на однаковому, середньому рівні.

«Самовпевненість» говорить про те, що підлітки відчують себе, свої сили та впевненість у своїх діях та спонуканнях.

«Самокерівництво» свідчить про те, що підлітки розуміють, що їх доля знаходиться в їхніх руках, та відчують обґрунтованість і послідовність своїх внутрішніх спонукань і цілей.

Показник відбите «самовідношення» говорить про уяву підлітків про те, що оточуючі люди можуть ставитися до них з розумінням, зі схваленням або з повагою.

«Самоцінність» свідчить про те, що випробовувані мають зацікавленість до свого внутрішнього світу, відчують свою особистісну цінність, а також можуть передбачати свою цінність для оточуючих.

Показник «самоприйняття» говорить про те, що підлітки приймають себе зі своїми недоліками, мають відчуття симпатії до себе та знаходяться у згоді зі своїми внутрішніми спонуканнями.

«Самоприв'язаність» свідчить про те, що досліджувані на фоні загального позитивного ставлення до себе не мають бажання змінюватися.

Такий фактор як «внутрішня конфліктність» говорить про можливі тривожно-депресивні стани у випробовуваних, що супроводжуються почуттям провини, про наявність сумнівів.

«Самозвинувачення» свідчить про те, що досліджувані схильні до звинувачення себе, до негативних емоцій до свого «Я».

Серед самоідентифікаційних характеристик у підлітків, які є активними користувачами додатку ТікТок, більш виражено соціальне Я, ніж інші показники (комунікативне Я, фізичне Я, діяльне Я, перспективне Я, рефлексивне Я; матеріальне Я взагалі не виражено). Це говорить про те, що на даному етапі життя більш актуальною і значущою є соціальна ідентифікація для досліджуваних. Менша виразність інших компонентів, або взагалі їх відсутність може свідчити про те, що випробовувані недостатньо впевнені в собі та мають побоювання у розкритті себе.

Таким чином, можна сказати, що усі показники особливостей самопоставлення, знаходяться на середньому рівні у підлітків, які є

активними користувачами додатку TikTok, окрім показника внутрішня чесність. Даний показник менш виражений у групі активних досліджуваних.

3.3 Особливості стратегій самопрезентації підлітків, що є активними користувачами додатку TikTok

Було виявлено особливості стратегій самопрезентації у підлітків, які є активними користувачами додатку TikTok.

Результати подано на рисунку 3.5

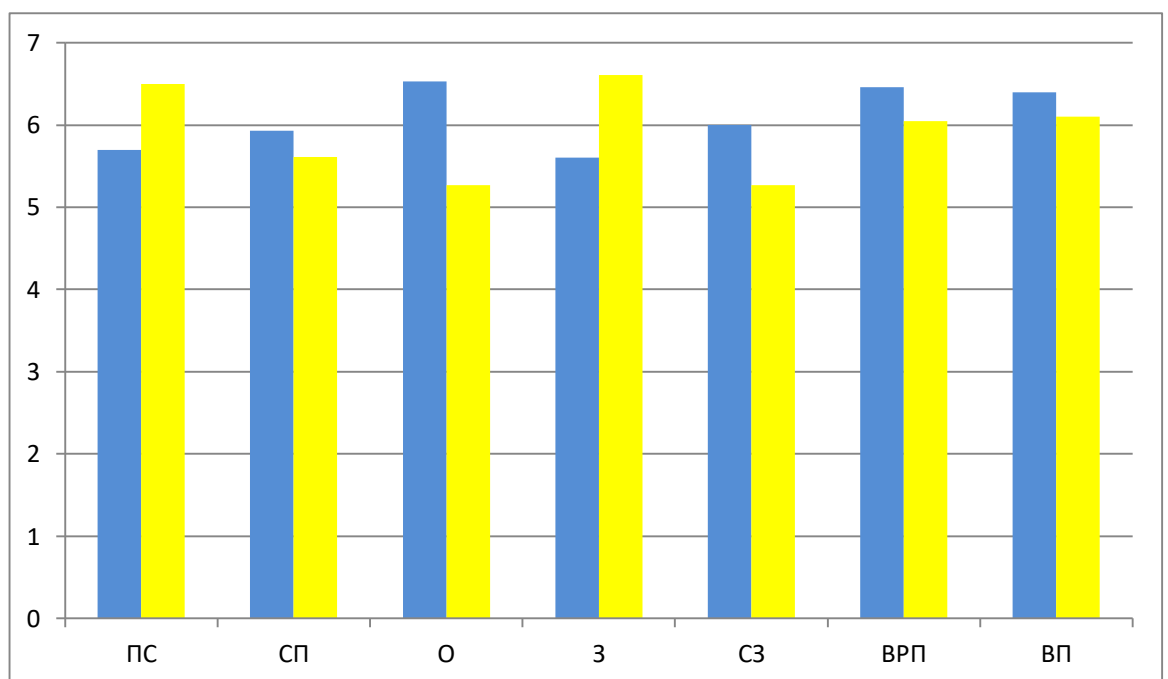

Рис. 3.5 – Стратегії самопрезентації у групах підлітків, в залежності від ступеня активності користування додатком TikTok (сер. знач.)

■ - група 1, ■ - група 2

Примітка 1: група 1 – підлітки, що є активними користувачами додатку TikTok; група 2 – підлітки, що є неактивними користувачами додатку TikTok;

Примітка 2: ПС – прагнення сподобатись, СП – самопросування, О – орієнтованість, З – залякування, СЗ – самознищення, ВРП – відстеження реакцій партнера, ВП – варіативність поведінки

На основі даних, наведених на рисунку 3.5, можна сказати, що у підлітків, які є активними користувачами додатку TikTok, найбільше виражено такі стратегії: орієнтованість, відстеження реакцій партнера, варіативність поведінки.

Це свідчить про те, що досліджувані мають прагнення бути прикладом для інших, що дає владу наставника; намагаються контролювати не тільки свою поведінку, а й реакції партнера; мають здатність пред'являти різні образи у різних ситуаціях міжособистісної взаємодії.

Менш виражено такі стратегії поведінки, як прагнення сподобатись, самопросування, залякування та самознищення.

Тобто, на відміну від групи неактивних підлітків, активні користувачі додатку TikTok, менше прагнуть догодити іншим людям, виступати у ролі експерта, демонструвати силу, просити допомоги.

Розрахунки по критерію U-Манна-Уїтні представлені у таблиці 3.3

Таблиця 3.3

Відмінності особливостей самопрезентації у підлітків, що є активними користувачами додатку TikTok та підлітками, що є неактивними користувачами додатку TikTok

Назва складових	Середній ранг		U-Манна-Уїтні	Асимптотична значимість
	Група 1	Група 2		
Прагнення сподобатись	13,57	17,43	83,5	0,222
Самопросування	16,03	14,97	104,5	0,734
Орієнтованість	17,40	13,60	84	0,232
Залякування	14,87	16,13	103	0,690

Закінчення таблиці 3.3				
Самознищення	17,63	13,37	80	0,180
Відстеження реакцій партнера	15,93	15,07	106	0,786
Варіативність поведінки	15,77	15,23	108	0,867

Примітка 1: Група 1 – підлітки, що є активними користувачами додатку TikTok; Група 2 – підлітки, що є неактивними користувачами додатку TikTok

Значущих відмінностей не було виявлено, але у результаті порівняння двох груп досліджуваних можна сказати, що активна група випробовуваних у меншій мірі, ніж група підлітків, які є неактивними користувачами додатку TikTok, мають прагнення лестити і погоджуватися з іншими та приваблювати їх, а також здаватися небезпечними, демонструючи силу і владу.

Група підлітків, які є активними користувачами додатку TikTok, у порівнянні з групою підлітків, які є неактивними користувачами додатку TikTok, у більшій мірі демонструють компетентність у розмові, демонструють духовну перевагу, прагнуть засуджувати і обговорювати інших людей, здаватися морально бездоганними, зобов'язують оточуючих надавати допомогу, слідкують одночасно за своєю поведінкою та за реакціями опонента, а також здатні змінювати стратегію поведінки в залежності від партнера та вимог ситуації.

Отже, так як не було виявлено значущих відмінностей в особливостях самопрезентації у підлітків, що є активними користувачами TikTok у порівнянні з підлітками, що є неактивними користувачами TikTok, можна припускати, що активність підлітків у додатку TikTok не впливає на особливості самопрезентації.

3.4. Структурна організація Я-концепції у підлітків, що є активними користувачами додатку TikTok

Було встановлено факторну структуру Я-концепції в групі підлітків, які є активними користувачами додатку TikTok.

Результати подано у табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Факторна структура Я-концепції у підлітків, які є активними користувачами додатку TikTok

Statistics 22.0	Коефіцієнт завантаження Varimax		
Factor	Вибірка основні компоненти		
ANALISIS	Відзначені завантажувальні дані > 0,5		
Показники: самооцінка, самоставлення, самопрезентація	Фактор 1 Самоцінність (20,437%)	Фактор 2 Потреба у схваленні (20,184%)	Фактор 3 Внутрішня конфліктність (18,823%)
Рівень домагань	0,444	-0,596	0,414
Рівень самооцінки	0,454	-0,634	
Прагнення сподобатись	0,446	0,730	
Самопросування	0,418	0,623	0,454
Орієнтованість	0,595	0,479	
Залякування	0,640		
Самознищення			0,546
Відстеження реакцій партнера	0,540	0,485	
Варіативність поведінки		0,616	

Закінчення таблиці 3.4			
Внутрішня чесність	0,696		
Самовпевненість	0,519		
Самокерівництво			-0,502
Самовідношення	0,476		-0,609
Самоцінність	0,808		-0,468
Самоприйняття	0,448		-0,480
Самоприв'язаність		0,789	
Внутрішня конфліктність			0,515
Самозвинувачення			0,596

Перший фактор «Самоцінність» є монополярним. Даний фактор має найбільшу вагу (20,437%). Найбільше факторне навантаження має змінна «самоцінність» (0,808), що належить до позитивного полюса. На позитивному полюсі також знаходяться такі змінні «самооцінки», як «рівень домагань» (0,444), «рівень самооцінки» (0,454), «прагнення сподобатись» (0,446), «самопросування» (0,418), «орієнтованість» (0,595), «залякування» (0,640), «відстеження реакцій партнера» (0,54), «внутрішня чесність» (0,696), «самовпевненість» (0,519), «самовідношення» (0,476), «самоприйняття» (0,448).

«Самоцінність», що знаходиться на позитивному полюсі разом з іншими компонентами самоствавлення: «внутрішня чесність», «самовпевненість», «самовідношення», «самоприйняття», взаємопов'язана з «рівнем домагань» та «висотою самооцінки», а також з такими складовими самопрезентації, як «прагнення сподобатись», «самопросування», «орієнтованість», «залякування», «відстеження реакцій партнера». Оскільки дані показники знаходяться на одному полюсі, це свідчить про взаємне зростання цих характеристик. Чим вищими будуть показники складових самопрезентації, тим вищими будуть рівень домагань, рівень самооцінки та

складові самоставлення. Стратегії самопрезентації «прагнення сподобатись», «самопросування», «орієнтованість», «залякування», «відстеження реакцій партнера» характеризують наявність у підлітків прагнення бути прикладом для оточуючих, бути привабливим; демонструвати компетентність, щоб довести свою перевагу; бути наставником для інших; демонструвати силу, завдяки чому оточуючі будуть підпорядковуватися; слідкувати за своєю поведінкою та реакціями партнера.

Другий фактор «Потреба у схваленні» є біполярним. Загальна вага фактора (20,184%). Фактор об'єднує у собі на позитивному полюсі 6 змінних: «прагнення сподобатись» (0,730), «самопросування» (0,623), «орієнтованість» (0,479), «відстеження реакцій партнера» (0,485), «варіативність поведінки» (0,616), «самоприв'язаність» (0,789) та на негативному полюсі - «рівень домагань» (-0,596) та «висота самооцінки» (-0,634), які протипоставляються усім вищеперерахованим змінним.

На основі такого взаємозв'язку змінних можна припустити, що за високого рівня «домагань» та «самооцінки», будуть нижчими показники «прагнення сподобатись», «самопросування», «орієнтованість», «відстеження реакцій партнера», «варіативність поведінки», «самоприв'язаність».

Оскільки «рівень домагань» та «рівень самооцінки» знаходяться на одному полюсі, це свідчить про взаємне зростання цих характеристик.

Тобто, якщо у підлітків буде високий рівень «домагань» та «самооцінки», то у них буде менш виражено «прагнення сподобатись», «самопросування», «орієнтованість», «відстеження реакцій партнера», «варіативність поведінки» та «самоприв'язаність». Значить вони не будуть намагатися догоджати іншим, хвалитися, казатися морально бездоганними, контролювати відповідні реакції партнерів, пред'являти різні образи у різних ситуаціях міжособистісної взаємодії, а також прив'язуватися.

Третій фактор «Внутрішня конфліктність» є біполярним. Загальна вага фактора (18,823%). Фактор містить у собі 9 змінних, серед яких 5 знаходяться на позитивному полюсі, а саме – «рівень домагань» (0,414),

самопросування (0,454), «самознищення» (0,546), «внутрішня конфліктність» (0,515), «самозвинувачення» (0,596), а 4 змінні – на негативному, а саме: «самокерівництво» (-0,502), «самовідношення» (-0,609), «самоцінність» (-0,468), «самоприйняття» (-0,480), що протипоставляються усім вищеперерахованим змінним.

На основі такого взаємозв'язку змінних можна припустити, що за високого рівня «самокерівництва», «самовідношення», «самоцінності» та «самоприйняття», будуть нижчими показники «рівень домагань», «самопросування», «самознищення», «внутрішня конфліктність», «самозвинувачення».

Оскільки «самокерівництво», «самовідношення», «самоцінність» та «самоприйняття» знаходяться на одному полюсі, це свідчить про їх взаємне зростання.

На позитивному полюсі знаходяться «рівень домагань», «самопросування», «самознищення», «внутрішня конфліктність», «самозвинувачення». Цим складовим протиставляються «самокерівництво», «самовідношення», «самоприйняття». Це означає, що за наявності високих показників сфери самоствавлення, компоненти сфери самопрезентації, деякі компоненти сфери самоствавлення та рівень домагань будуть нижчими.

Тобто, якщо у підлітків буде виражено «самокерівництво», «самовідношення», «самоцінність» та «самоприйняття», то у них буде нижчий «рівень домагань», буде менш виражено «самопросування», «самознищення», «внутрішня конфліктність» та «самозвинувачення», а значить – вони будуть менш впевненими, наполегливими та продуктивними, не будуть доводити свою бездоганність, просити допомоги та переживати почуття провини.

ВИСНОВКИ

В результаті дослідження структурних особливостей Я-концепції підлітків, як є активними користувачами додатку TikTok, можна зробити такі висновки:

1. На основі аналізу літературних джерел було проаналізовано наукову літературу з проблеми Я-концепції. Досліджуючи цю проблему, можна сказати, що Я-концепція є відносно стійкою, усвідомленою більшою чи меншою мірою системою уявлень індивіда про себе, на основі якої він будує свою взаємодію з іншими людьми, а також відноситься до себе. Я-концепція формується під впливом різних зовнішніх чинників. Сучасні дослідники відзначають великий вплив соціальних мереж на суспільну свідомість та становлення особистості користувачів, особливо неповнолітніх. Створення віртуального профілю допомагає користувачам реалізувати образ власного «Я-ідеального», задовольнити потреби у самоствердженні, соціальному схваленні та підтвердженні власної цінності й привабливості, компенсувати неприйнятні сторони власного «Я», зокрема завдяки процесу оцінювання іншими його профілю.

2. Було визначено, що «рівень домагань» та «рівень самооцінки» у підлітків, що є активними користувачами додатку TikTok, знаходяться на середньому рівні. Порівняно з групою підлітків, які не є активними користувачами додатку TikTok, ці показники дещо нижче, однак достовірність цієї різниці не була підтверджена.

3. Встановлено, що усі показники самоствавлення, а саме: «внутрішня чесність», «самовпевненість», «самокерівництво», «самовідношення», «самоцінність», «самоприйняття», «самоприв'язаність», «внутрішня конфліктність», «самозвинування» - знаходяться на середньому рівні в групі підлітків, які є активними користувачами додатку TikTok, окрім показника «внутрішня чесність». Даний показник менш виражений у групі активних користувачів додатку, тобто такі підлітки мають більш високі рівні

рефлексивності та критичності, здатні бути більш відкритими та не приховувати від себе та інших значущу інформацію про себе.

4. Значущих відмінностей в особливостях самопрезентації у підлітків, що є активними користувачами TikTok у порівнянні з підлітками, що не є активними користувачами додатку, встановлено не було. Можна припустити, що обидві групи підлітків звертаються до схожих механізмів самопрезентації, однак засоби їх реалізації можуть різнитися. Найбільш поширеними стратегіями самопрезентації в групі підлітків, які є активними користувачами TikTok, були «орієнтованість», «відстеження реакцій партнера», «варіативність поведінки». Це свідчить про прагнення мати вплив на оточуючих, бути прикладом для них, а також здатність бути гнучким та змінювати стратегію поведінки в залежності від партнера та вимог ситуації.

5. Було встановлено трьохфакторну структуру Я-концепції у підлітків, які є активними користувачами додатку TikTok. У першому факторі «самооціність» відображено, що чим вищими будуть показники складових самопрезентації, тим вищими будуть рівень домагань, самооцінки та складові самоставлення. У другому факторі «потреба у схваленні» відображено, що за високого рівня «домагань» та «самооцінки», будуть нижчими показники «прагнення сподобатись», «самопросування», «орієнтованість», «відстеження реакцій партнера», «варіативність поведінки», «самоприв'язаність». У третьому факторі «внутрішня конфліктність» відображено, що за високого рівня «самокерівництва», «самовідношення», «самоцінності» та «самоприйняття», будуть нижчими показники «рівень домагань», «самопросування», «самознищення», «внутрішня конфліктність», «самозвинувачення».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Агапов, В. С. Сущностная характеристика Я-концепции // Психология Я-концепции: методология, теория, структура: хрестоматия. – М.: МГСА, 2002. – 230 с.
2. Березовин, Н. А. Основы психологии и педагогики: Учеб. пособие / Н. А. Березовин, В. Т. Чепилов, М. И. Чеховских. — Мн.: Новое знание, 2004. — 336 с.
3. Бернс, Р. Развитие Я – концепции и воспитание /Р. Бернс. – М.: Прогресс, 1986. – 367 с.
4. Болотова А.К. Развитие самосознания личности: временной аспект // Вопросы психологии – 2006. - № 2. С.117-125.
5. Бутрова, Н. Н. Содержание образа «Я-виртуальное» пользователей Интернета (на примере юношеского возраста) / Н. Н. Бутрова, О. П. Цариценцева // Концепт. – 2014. – № 12 (декабрь). – <https://e-koncept.ru/2014/14348.htm>
6. Григорович, Л. А. Педагогика и психология: Учеб. Пособие / Л. А. Григорович, Т. Д. Марцинковская — М.: Гардарики, 2003. - 480 с.
7. Джанерьян С.Т. Профессиональная Я – концепция: системный анализ. – Ростов н/Д: Изд-во Рост. Ун-та, - 2004. – 480 с.
8. Захарова, А. В. Психология формирования самооценки / А. В. Захарова. – Минск, 1993. – 100 с.
9. Зеньковский, В. В. Психология детства / В. В. Зеньковский. – Екатеринбург: Деловая книга, 1995. – 346 с.
10. Калюжна, Є.М. Психологічні особливості формування Я-концепції у старшому шкільному віці / Є.М. Калюжна, А. О. Дудко // Актуальні проблеми педагогіки, психології та професійної освіти. – 2016. - №1. – С.6.
11. Кон И.С. Проблема «Я» в психологии // Психология самосознания. Хрестоматия по социальной психологии личности/Под ред.

Д.Я.Райгородского. Самара: Издательский Дом «БАХРАХ-М», - 2007. - с.45-96.

12. Крайг, Г. Психология развития / Г. Крайг. – СПб: Питер, 2001. – 992 с.

13. Кузнецова, Ю. М. Психология жителей Интернета / Ю. М. Кузнецова, Н. В. Чудова. – М. : Издательство ЛКИ, 2008. – 224 с.

14. Леонтьев, А. Н. Избранные психологические произведения / А. Н. Леонтьев. – В 2-х т. – М.: Педагогика, 1983. – 320 с.

15. Мещеряков, Б., Зинченко, В. Большой психологический словарь / Сост. И общ. Ред. Б. Мещеряков, В. Зинченко. — СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2004. – 672 с.

16. Патаки, Ф. Некоторые когнитивные процессы Образа Я / Ф. Патаки // Психологические исследования познавательных процессов и личности / отв. ред.: Д. Ковач, Б.Ф. Ломов. – М.: Наука, 1983. – С. 45–51.

17. Попова О.Б. Системный подход в изучении Я-концепции личности // Гуманитарные ведомости ТГПУ им. Л. Н. Толстого. Выпуск 3(7). – Октябрь 2013 – С.19-26.

18. Психологический словарь / А. В. Петровский, М. Г. Ярошевский. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Политиздат, 1990. — С. 494.

19. Райс, Ф. Психология подросткового и юношеского возраста / Ф. Райс, К. Долджин – СПб.: Питер, 2012. – 816 с.

20. Реан, А. А. Социальная педагогическая психология / А. А. Реан, Я. Л. Коломинский. – СПб.: Издательство «Питер», 2000. – 416 с.: (Серия «Мастера психологии»).

21. Сінгер, П., Війна лайків: зброя в руках соціальних мереж / П. Сінгер, Е. Брукінг – Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2019. – 320 с.

22. Соколова, Е.Т. Психотерапия. Теория и практика / Е.Т. Соколова. – М.: Академия, 2010. – 368 с.

23. Соколова-Бауш, Е. А. Самопрезентация как фактор формирования впечатления о коммуникаторе и реципиенте / Е. А. Соколова-Бауш // Мир психологии – 1999. – № 3. – С. 132–139.

24. Столин, В. В. Самосознание личности /В. В. Столин. – М., 1983. – 285 с.

25. Столяренко, Л. Д. Психология. Серия "Учебники, учебные пособия" / Л. Д. Столяренко, В. Е. Столяренко. – Ростов н / Дону: Феникс, 2000. – 448 с.

26. Тенденції впливу глобального інформаційного середовища на соціокультурну сферу України / О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін.; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2013. – С. 206.

27. Фоминова, Е. В. Психологическое пространство личности в структуре «Я – концепция» / Е. В. Фоминова // Международный студенческий научный вестник. – 2015. – № 5-2.

28. Хьелл, Л. А. Учеб. пособие для студентов вузов, обуч. по напр. и специальностям психологии / Л. А. Хьелл, Д. Дж. Зиглер. – 3-е изд. - СПб. : ПИТЕР, 2006. – 607 с. : ил. - (Мастера психологии). - ISBN 5-88782-412-3 : 168 р.

29. Чайка, Г. В. Я-концепція як структурно-динамічний аспект поняття «Я» в працях українських і зарубіжних дослідників / Г. В. Чайка // Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Ін-ту психології імені Г.С. Костюка НАПН України – К., 2016. – Т. XI: Психологія особистості. Психологічна допомога особистості. – Вип. 14. – С. 215–226.

30. Cell Dillon Tiktok Influences on Teenagers and Young Adults Students: The Common Usages of The Application Tiktok / D. Cell // American Scientific Research Journal for Engineering, Technology, and Sciences – 2020 (May). – 68 (1):132-142.

ДОДАТКИ

Додаток А

Методики дослідження

Анкета «Виявлення Активності»

Інструкція: «Вам пропонується перелік запитань. Вам потрібно на кожне запитання обрати одну або декілька відповідей. Для цього потрібно обвести вподобану відповідь».

1. Ваш пол

А) Мужской

Б) Женский

2. Ваш возраст _____

3. Являетесь ли Вы пользователем соц сети Тик Ток?

А) Да

Б) Нет

4. Как Вы проводите время в соц сети Тик Ток?

А) Просматриваю видео

Б) Выкладываю видео

В) Оба варианта

5. Сколько времени в день Вы тратите на соц сеть Тик Ток?

А) До часу

Б) 1-2 ч

В) больше 2х часов

6. Какой контент преобладает в Вашем Тик Токе?

А) Развлекательного характера

Б) Блоги

Г) Информационного характера

Д) Обучающего характера

Методика Дембо-Рубінштейна

Інструкція: «Вам пропонується на вертикальних лініях відзначити певними знаками рівень розвитку у них цих якостей (показник самооцінки) та рівень домагань, тобто рівень розвитку цих же якостей, який би задовольняв їх. Кожному випробуваному пропонується бланк методики, що містить інструкцію та завдання. Час, що відводиться заповнення шкали разом із читанням інструкції, 10—12 хв.»

Здоровый	Хороший характер	Умный	Способный	Авторитетен у сверстников	Красивый	Уверенный в себе
+	+	+	+	+	+	+
Больной	Плохой характер	Глупый	Неспособный	Презирается сверстниками	Некрасивый	Неуверенный в себе

Тест Куна «Хто Я?»

Інструкція: «Вам пропонується 20 разів відповісти в письмовій формі на питання "Хто я?" На виконання тесту дається 12 хв.»

Методика дослідження самоствавлення (МДС) С.Р. Пантелеев

Інструкція: «Вам пропонується відповісти на питання у формі можливих тверджень про особливості вашого характеру, звички, інтереси і т. д. На ці питання не може бути «хороших» або «поганих» відповідей, так як кожна людина має право на власну точку зору.»

1. Мои слова довольно редко расходятся с делами.
2. Случайному человеку я, скорее всего, покажусь человеком приятным.

3. К чужим проблемам я всегда отношусь с тем же пониманием, что и к своим.
4. У меня нередко возникает чувство, что то, о чем я с собой мысленно разговариваю, мне неприятно.
5. Думаю, что все мои знакомые относятся ко мне с симпатией.
6. Самое разумное, что может сделать человек в своей жизни, это не противиться собственной судьбе.
7. У меня достаточно способностей и энергии воплотить в жизнь задуманное.
8. Если бы я раздвоился, то мне было бы довольно интересно общаться со своим двойником.
9. Я не способен причинять душевную боль самым любимым и родным мне людям.
10. Я считаю, что не грех иногда пожалеть самого себя.
11. Совершив какой-то промах, я часто не могу понять, как же мне могло прийти в голову, что из задуманного могло получиться что-нибудь хорошее.
12. Чаще всего я одобряю свои планы и поступки.
13. В моей личности есть, наверное, что-то такое, что способно вызвать у других острую неприязнь.
14. Когда я пытаюсь оценить себя, я прежде всего вижу свои недостатки.
15. У меня не получается быть для любимого человека интересным длительное время.
16. Можно сказать, что я ценю себя достаточно высоко.
17. Мой внутренний голос редко подсказывает мне то, с чем бы я в конце концов не согласился.
18. Многие мои знакомые не принимают меня так уж всерьез.
19. Бывало, и не раз, что я сам остро ненавижу себя.
20. Мне очень мешает недостаток энергии, воли и целеустремленности.
21. В моей жизни возникали такие обстоятельства, когда я шел на сделку с собственной совестью.
22. Иногда я сам себя плохо понимаю.
23. Порой мне бывает мучительно больно общаться с самим собой.
24. Думаю, что без труда смог бы найти общий язык с любым разумным и знающим человеком.
25. Если я и отношусь к кому-нибудь с укоризной, то прежде всего к самому себе.
26. Иногда я сомневаюсь, можно ли любить меня по-настоящему.
27. Нередко мои споры с самим собой обрываются мыслью, что все равно выйдет не так, как я решил.
28. Мое отношение к самому себе можно назвать дружеским.
29. Вряд ли найдутся люди, которым я не по душе.

30. Часто я не без издевки подшучиваю над собой.
31. Если бы мое второе «Я» существовало, то для меня это был бы довольно скучный партнер по общению.
32. Мне представляется, что я достаточно сложился как личность, и поэтому не трачу много сил на то, чтобы в чем-то стать другим.
33. В целом меня устраивает то, какой я есть.
34. К сожалению, слишком многие не разделяют моих взглядов на жизнь.
35. Я вполне могу сказать, что уважаю сам себя.
36. Я думаю, что имею умного и надежного советчика в себе самом.
37. Сам у себя я довольно часто вызываю чувство раздражения.
38. Я часто, но довольно безуспешно пытаюсь в себе что-то изменить.
39. Я думаю, что моя личность гораздо интереснее и богаче, чем это может показаться на первый взгляд.
40. Мои достоинства вполне перевешивают мои недостатки.
41. Я редко остаюсь непонятым в самом важном для меня.
42. Думаю, что другие в целом оценивают меня достаточно высоко.
43. То, что со мной случается, - это дело моих собственных рук.
44. Если я спорю с собой, то всегда уверен, что найду единственно правильное решение.
45. Когда со мной случаются неприятности, как правило, я говорю: «И поделом тебе».
46. Я не считаю, что достаточно духовно интересен для того, чтобы быть притягательным для многих людей.
47. У меня нередко возникает сомнения: а таков ли я на самом деле, каким себе представляюсь?
48. Я не способен на измену даже в мыслях.
49. Чаще всего я думаю о себе с дружеской иронией.
50. Мне кажется, что мало кто может подумать обо мне плохо.
51. Уверен, что на меня можно положиться в самых ответственных делах.
52. Я могу сказать, что в целом я контролирую свою судьбу.
53. Я никогда не выдаю понравившиеся мне чужие мысли за свои.
54. Каким бы я ни казался окружающим, я то знаю, что в глубине души я лучше, чем большинство других.
55. Я хотел бы оставаться таким, какой я есть.
56. Я всегда рад критике в свой адрес, если она обоснована и справедлива.
57. Мне кажется, что если бы таких людей, как я, было больше, то жизнь изменилась бы в лучшую сторону.
58. Мое мнение имеет достаточный вес в глазах окружающих.
59. Что-то мешает мне понять себя по-настоящему.
60. Во мне есть немало такого, что вряд ли вызывает симпатию.

61. В сложных обстоятельствах я обычно не жду, пока проблемы разрешатся сами собой.
62. Иногда я пытаюсь выдать себя не за того, кто я есть.
63. Быть снисходительным к собственным слабостям - вполне естественно.
64. Я убедился, что глубокое проникновение в себя - малоприятное и довольно рискованное занятие.
65. Я никогда не раздражаюсь и не злюсь без особых на то причин.
66. У меня бывают такие моменты, когда я понимал, что меня есть за что презирать.
67. Я часто чувствую, что мало влияю на то, что со мной происходит.
68. Именно богатство и глубина моего внутреннего мира и определяют мою ценность как личности.
69. Долгие споры с собой чаще всего оставляют горький осадок в моей душе, чем приносят облегчение.
70. Думаю, что общение со мной доставляет людям искреннее удовольствие.
71. Если говорить откровенно, иногда я бываю очень неприятен.
72. Можно сказать, что я себе нравлюсь.
73. Я человек надежный.
74. Осуществление моих желаний мало зависит от везения.
75. Мое внутреннее «Я» всегда мне интересно.
76. Мне очень просто убедить себя не расстраиваться по пустякам.
77. Близким людям свойственно меня недооценивать.
78. У меня в жизни нередко бывают минуты, когда я сам себе противен.
79. Мне кажется, что я все-таки не умею злиться на себя по-настоящему.
80. Я убедился, что в серьезных делах на меня лучше не рассчитывать.
81. Порой мне кажется, что я какой-то странный.
82. Я не склонен пасовать перед трудностями.
83. Мое собственное «Я» не представляется мне чем-то достойным глубокого внимания.
84. Мне кажется, что, глубоко обдумывая свои внутренние проблемы, я научился гораздо лучше себя понимать.
85. Сомневаюсь, что вызываю симпатию у большинства окружающих.
86. Мне случалось совершать такие поступки, которым вряд ли можно найти оправдание.
87. Где-то в глубине души я считаю себя слабаком.
88. Если я искренне и обвиняю себя в чем-то, то, как правило, обличительного запала хватает ненадолго.
89. Мой характер, каким бы он ни был, вполне меня устраивает.

90. Я вполне представляю себе, что меня ждет впереди.
91. Иногда мне бывает трудно найти общий язык со своим внутренним «Я».
92. Мои мысли о себе по большей части сводятся к обвинениям в собственный адрес.
93. Я не хотел бы сильно меняться даже в лучшую сторону, потому что каждое изменение - это потеря какой-то дорогой частицы самого себя.
94. В результате моих действий слишком часто получается совсем не то, на что я рассчитывал.
95. Вряд ли во мне есть что-то, чего бы я не знал.
96. Мне еще многого не хватает, чтобы с уверенностью сказать себе: «Да, я вполне созрел как личность».
97. Во мне вполне мирно уживаются как мои достоинства, так и мои недостатки.
98. Иногда я оказываю «бескорыстную» помощь людям только для того, чтобы лучше выглядеть в собственных глазах.
99. Мне слишком часто и безуспешно приходится оправдываться перед самим собой.
100. Те, кто меня не любит, просто не знают, какой я человек.
101. Убедить себя в чем-то не составляет для меня большого труда.
102. Я не испытываю недостатка в близких и понимающих меня людях.
103. Мне кажется, что мало кто уважает меня по-настоящему.
104. Если не мелочиться, то в целом меня не в чем упрекнуть.
105. Я сам создал себя таким, каков я есть.
106. Мнение других обо мне вполне совпадает с моим собственным.
107. Мне бы очень хотелось во многом себя переделать.
108. Ко мне относятся так, как я того заслуживаю.
109. Думаю, что моя судьба сложится все равно не так, как бы мне хотелось теперь.
110. Уверен, что в жизни я на своем месте.

Методика «Стратегії самопрезентації» І. П. Шкуратової

Інструкція: «Вам представлено методичку, яка містить у собі 56 питань. Ви повинні оцінити, наскільки ваша поведінка відповідає твердженням, користуючись такими градаціями: 2 бали – дуже характерні для мене, 1 бали – характерні; 0 балів – зовсім не характерно.»

1. Веду себя в соответствии с ожиданиями окружающих.
2. Люблю продемонстрировать в беседе свои знания в какой-то области.
3. Стараюсь показать, что все делаю тщательно.

4.Стараюсь никогда не демонстрировать своей слабости даже перед более сильными людьми.

5.Я могу притвориться беспомощным, чтобы другие люди помогли мне выполнить мою работу.

6.Когда я надеваю новую одежду, то ожидаю реакцию на нее со стороны окружающих.

7.Я совершенно по-разному веду себя с ровесниками и людьми старшего поколения.

8.Часто не выражаю своего несогласия с кем-то из опасения испортить отношения с данным человеком.

9.Не упущу случая сообщить о своих знакомствах с влиятельными людьми.

10.Часто у людей старше себя стараюсь создать образ примерного мальчика(примерной девочки).

11.Я стараюсь выглядеть сильным(-ой)и независимым(-ой).

12.Я часто говорю людям, что без их помощи я не смог(-ла)бы справиться со своими проблемами.

13.Я всегда фиксирую, как люди реагируют на мое поведение.

14.Я веду себя по-разному в общении с теми, кто мне приятен, и теми, кто мне неприятен.

15.Люблю делать комплименты окружающим.

16.Стараюсь носить такую одежду, чтобы она свидетельствовала о высоком достатке моей семьи.

17.В школе меня часто ставили в пример другим детям.

18.Считаю, что если кто-то не подчиняется тебе, надо припугнуть его лишением каких-то благ со своей стороны.

19.В детстве я часто мольбой и просьбами достигал (-ла) своих целей.

20.Меня очень огорчает, когда я вижу, что ко мне плохо расположены какие-то люди.

21.Вобщении с мужчинами веду себя иначе, чем в общении с женщинами.

22.Оказываю другим услуги, даже если не рассчитываю на ответные.

23.Подбираю таких друзей, которые вызывают восхищение окружающих.

24.Я предпочитаю больше рассказывать о своих успехах, чем о неудачах.

25.Считаю, что лучший способ наказать обидчика это высмеять его публично.

26.Я часто жалуюсь на свои неудачи.

27.Когда я говорю о себе, мне очень важно проследить, какое воздействие мое сообщение оказало на собеседника.

28.Мои сотрудники (однокурсники)не узнали бы меня, если бы увидели меня в семейной обстановке.

- 29.Спрашиваю знакомых об их делах, чтобы проявить свое внимание к ним.
- 30.Слежу за своими манерами, чтобы не выглядеть хуже других.
- 31.У меня репутация высоко морального человека.
- 32.Мне нравится, если передо мной робеют другие люди.
- 33.Иногда, чтобы избавиться от какого-то поручения, я жалуюсь на недостаток своих возможностей или способностей.
- 34.Мне тяжело общаться с людьми, у которых на лице не отражается никаких эмоций.
- 35.С незнакомыми людьми я веду себя совершенно иначе, чем со своими знакомыми.
- 36.Стараюсь не рассказывать людям о своих неудачах и неприятностях.
- 37.Люблю продемонстрировать свои умения и способности.
- 38.Я часто критикую действия других людей.
- 39.Иногда я напускаю на себя излишнюю строгость.
- 40.Когда я что-то не успеваю сделать в срок, я часто в оправдание говорю, что был болен.
- 41.Когда я отвечаю на экзамене, всегда слежу за реакцией преподавателя на мой ответ.
- 42.Я люблю часто менять свой внешний вид.
- 43.Стараюсь со всеми быть дружелюбным(-ой), независимо от симпатий.
- 44.В обществе друзей активно участвую в общей беседе.
- 45.Я люблю рассказывать о том, как я помог кому-нибудь.
- 46.Лучший способ самозащиты – это нападение.
- 47.В обществе друзей я даю понять, что не претендую на лидерство.
- 48.Мне очень важна поддержка со стороны слушающего человека, когда я ему что-нибудь рассказываю.
- 49.Я, если захочу, могу изменить свою манеру поведения до неузнаваемости.
- 50.Считаю, что лесть хорошее средство добиться чьего-либо расположения.
- 51.В аудитории, если преподаватель задает вопрос всей группе, часто отвечаю первым.
- 52.Стараюсь вести себя так, чтобы меня похвалили.
- 53.Я веду себя так, что мне не решаются сказать о своей неприязни ко мне.
- 54.Считаю, что лучший способ добиться расположения старших – прикинуться беспомощным(-ой).
- 55.Когда я вхожу в комнату, где собрались мои друзья или знакомые, я стараюсь заметить, как каждый из них отреагировал на мое появление.
- 56.Мой вид очень зависит от моего настроения.